

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗВО УКРАЇНСЬКИЙ КАТОЛИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФІЛОСОФСЬКО-БОГОСЛОВСЬКИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА БІБЛІЙНИХ НАУК

Магістерська робота

**Осмислення страждання в книзі Іова: теологічні та
психологічні аспекти Голосу з Бурі (Іов 38 – 42,6)**

Студентка II курсу магістерської програми
Християнська педагогіка та організація дозвілля
Мальчик Лідія Анатоліївна

Науковий керівник: Цолін Дмитро Васильович
Доктор філологічних наук

Рецензент: Правець Олег Ярославович
Доктор біблійного богослов'я

Львів - 2024

Зміст

Вступ.....	2
1.1 Пролог.....	5
1.2 Проблематика страждання в книзі Іова з різних перспектив.....	7
1.2.1 Перспектива Іова.....	7
1.2.2 Перспектива друзів.....	13
1.2.3 Перспектива Елігу.....	20
2 Перспектива Бога.....	27
2.1 Сотворення світу.....	30
2.2 Природні явища.....	37
2.3 Тваринний світ.....	41
2.4 Впокорення Іова.....	53
3 Актуальність страждання в наш час.....	56
3.1 Психологічна травма в час війни.....	57
3.2 Філософія страждання.....	60
3.3 Страждання в поглядах сучасників.....	63
Висновок.....	66
Список джерел та літератури.....	69

Вступ

Тема страждань є актуальною у всі часи, скільки існує людство. Адже не буває людини, яка би не страждала в певні моменти свого життя. Особливо масовість страждання відчувається в наш час, коли переживаємо повномасштабне вторгнення агресора в нашу країну. Нас, українців, об'єднали спільні проблеми, загрози, пошук відповідей на питання, як оберігти себе і рідних від реальної небезпеки. Ми зіткнулися зі знеціненням людського життя, масовим насиллям, загибеллю найкращих синів і доньок України в молодому віці; втратою матеріальних статків, дому, рідних. Багато хто запитує: чому стільки страждань, за що? У книзі Іова ми разом з головним героєм також шукаємо відповіді на ці самі запитання: чому так сталося, чому Господь дає людині страждання? Чи можна заслужити страждання? Чи є Господь справедливим Суддею? Як пояснити страждання з погляду перспективи не лише земного життя? Хоча минуло багато століть, людина в основних своїх переживаннях і далі залишається самотньою та шукає підтримки у рідних, друзів, Господа. В книзі Іова, як книзі мудрості, ми знаходимо відповіді на багато запитань, що турбують людство і до сьогодні.

Проблематика дослідження: дослідження на прикладі праведного Іова про природу і причини людських терпінь. Вміти при роздумах абстрагуватися від конкретної ситуації, спробувати подивитися на випробування під іншим кутом. Розгляд страждання з різних перспектив: історія страждання, погляди самого страждальця, його товаришів, стороннього спостерігача, відповідь Бога. Роздумування про влаштування світу, про звичні природні явища та тварин, які є відображенням як різноманітності світу, так і досконалості у різних сферах життя. Божу Премудрість, яка встановила і основні закони буття, і прекрасне наповнення світу.

Мета: виробити стратегію для поведження людини в момент особистих страждань та на тлі страждання усього народу, спробувати пояснити глибину Божественного задуму для кожної окремої людини та людства в цілому в моменти випробувань та страждань. Допомогти людям, що перебувають поруч, мати правильну тактику для співчуття. Навчитися глибокої довіри до Бога в Його планах.

Завдання:

1. Дослідити проблему страждання в книзі Іова
2. Прочитати і опрацювати коментарі на книгу Іова
3. Проаналізувати проблему страждання в книзі Іова з погляду Бога.
4. Опрацювати основні теми щодо страждань з перспективи Бога.

Метод: в своїй праці буду використовувати метод загального герменевтичного аналізу тексту, адже для вивчення даної книги та коментарів необхідно досліджувати і пояснювати різноманітні релігійні, філософські, філологічні тексти. Також користуватимуся методом психологічного та філософського аналізу, тому що для аналізу тексту необхідно розділити його на певні частини, щоб охопити повний зміст, полегшити та удосконалити пізнання. Для напрацювання і викладу своєї думки, необхідно використати метод порівняння. Метод синтезу використовуватиму для узагальнення основних понять, для цілісного бачення проблеми страждань у книзі Іова.

Оригінальність: спробую поглянути на випробування людства з точки зору Господнього задуму. На прикладі Іова показати, як страждання переминює людину.

Межі: книга Іова та сучасні коментарі на неї .

Актуальність книги Іова важко переоцінити. Вона є однією з поетичних книг мудрості і готує читачів до переміни переконань щодо уявлень про життя, його мету та основні цінності, яка раніше існувала у старозавітній філософії. Але і в наші часи важливо зрозуміти, чому страждає праведник, і як вміти довіритися Богові навіть у стражданнях. Ця книга мала на меті втішити народ, що переживав страждання.

У своїй праці буду опрацьовувати джерела, які містять сучасні коментарі до книги Іова. Ось основні з них: « Міжнародний Біблійний коментар» Патріаршої Катехитичної комісії УГКЦ, «Книга Йова. Коментар» Самуеля Рідаута, «Новая Женевская учебная Библия», «Толкование книги Иова» Метью Генрі, «Книга Иова» Гилберта Кит Честертон, коментарі, статті про книгу Іова з інтернет-ресурсів. Хронологічні межі роботи – це книга Іова та сучасні коментарі на неї.

Дослідження страждань праведного Іова показує нам, яким чином Господь обирає людину, яка страждатиме. Також маємо навчитися достойної поведінки в часи власних страждань. Спостерігаючи за поведінкою *друзів*, можемо зробити висновки, що належить, а що не належить робити, коли поруч тебе є страждаюча людина. Вивчення коментарів до книги Іова допоможе побачити перспективу, погляд Бога на страждання людини, усвідомити потребу в нашій вірі і довірі Господеві.

1.1. Пролог

Книга Іова входить до групи поетичних книг Старого Заповіту. Книга Іова складається з прологу і епілогу, які написані прозою та середньої частини, яка є поетичною, стилістично піднесеною та емоційною. Середня частина складається з діалогу Іова з друзями, промови Елігу та відповіді Бога.

Ще з перших рядків книги ми довідуємося про те, що Іов був праведником. Не зважаючи на те, що Іов не мав приналежності до вибраного народу, його праведність не піддається жодним сумнівам. Характеристика Іова, виписана на початку, надалі двічі повторюється і підтверджується самим Господом, отже, не підлягає сумнівам.

У перших рядках (Іов 1.1-5) ми чітко бачимо добродішність Іова: він безневинний та праведний. Як це притаманно для біблійних уявлень, він благословенний у спосіб, що нагадує стародавнього семітського патріарха: величезна кількість овець та верблюдів, волів та ослів.¹

Він всім серцем вірний і відданий Богові. В подальшому ми бачимо, що це не пусті слова, що його думки і справи відповідають висловлюванням. Іов має благоговійний страх перед Богом, який ґрунтується на усвідомленні Його величчя і досконалості. Головний герой впевнений, що Бог є праведним суддею, який не потерпить зла. Тому він сам намагався віддалитися від лихого.

Після опису того, що відбувається на землі, далі відображена сцена на небі. Сам Господь відмічає свого слугу Іова, даючи йому таку характеристику: «Нема бо на землі нікого, як він, щирого й праведного, богобоязливого й такого, хто цурався б зла» (Іов 1,8). Далі сатана зводить наклеп на Іова, звинувачуючи його у вигоді такої поведінки, адже за свою праведність він нагороджений багатством і процвітаням. А коли це все забрати від нього, то

---

¹ Мерфі І. Роланд, «Книга Іова» // *Міжнародний Біблійний коментар. Католицький та екуменічний коментар на XXI століття* том 3 Повчальні та пророчі книги / ред. В. Фармер та ін., Львів: Свічадо 2018, 18

він лихословитиме Бога. І Господь дозволяє забрати все, чим Іов володіє, включаючи його родину.

В наступній сцені на землі, на Іова одне за одним сиплються нещастя. Він не встигає оговтатися від однієї лихої звістки, коли приходить наступна, ще гірша. Спочатку розграбують усі багаточисельні стада Іова: воли, ослиці, вівці, верблюди, а далі разом гинуть усі його діти, коли на них обвалюється будинок, в якому всі вони трапезували. Іов з достоїнством витримує це випробування, хоча дуже страждає: «..роздер на собі одежу, обстриг волосся, упав до землі...» (Іов1,20). Його відповіддю є: «Господь дав, Господь і взяв. Нехай ім'я Господнє буде благословенне!» (Іов 1,21). Отже, Іов не згрішив, не зробив нічого нерозсудливого.

На небі Господь тішиться такою поведінкою праведника, однак сатана і далі незадоволений, він наполягає на своєму. «Усе, що має чоловік віддасть за свою душу. Та простягни лиш твою руку і торкнись його костей і тіла, і побачиш, чи не лихословитиме тебе увічі» (Іов 2,4-5). Отже, вдруге він отримує дозвіл на лихо для Іова, тепер це люта хвороба. Іова уражає хвороба, яка не залишає жодного живого місця на його тілі. Він відчуває великі страждання і нестерпні болі. Навіть його дружина підливає масла в вогонь своїми словами: «Ще тримаєшся твоєї досконалости? Лихослови Бога і умри!» (Іов 2.9). Відповідь Іова достойна його первинної характеристики праведника. Маємо приймати від Бога, як добро, так і зло.

Іов продовжує сидіти на попелищі, вість про його нещастя розноситься по окрузі. До нього приходять три його приятелі, Еліфаз, Білдад та Цофар, щоб розрадити старого. Спочатку вони сім днів і ночей сидять мовчки біля Іова, споглядаючи і співчуваючи йому, «бачили бо, що біль був великий вельми» (Іов 2,13).

Такою є канва книги, в яку далі вплетено розмову Іова та його друзів, що складає основну частину твору.

1.2. Проблематика страждання в книзі Іова з різних перспектив

1.2.1. Перспектива Іова

Головний герой твору страждає не лише тілесно, але і духовно. Якщо у пролозі Іов твердо і стійко протистоїть усім викликам долі, то у третій главі ми бачимо перемену риторики Іова. Адже, після виголошення праведних переконань, далі у діалозі з друзями звучить ламентация з проклинанням дня, коли він народився, з наріканням на Бога і на себе. Іов вважає себе безгрішним і своє страждання незаслуженим. Він намагається доводити це своїм друзям, не відповідаючи їм прямо, а ніби використовує їх слова «... як тло для власних емоційних промов»².

У 6 главі Іов висловлює думку, що Господь є винуватцем його страждання: «Бо стріли Всемогутнього мене прошили, їхню отруту мусить моя душа пити;» (Іов 6,4). Він стверджує, що виконував заповіді Божі, принаймні так, як він сам це розумів на той час (Іов 6,10). Проте виявляється, що він знав багато про Бога, але в цей час не знав самого Бога. Трохи пізніше він запитує: «Чи ж маю я якийсь рятунок?» (Іов 6,13). Тобто, Іов намагається знайти для себе певну опору, поміч у своїх немочах. Раніше цією опорою було переконання у своїй праведності. Він вважав, що Господу потрібно догоджати, ублажати і цим підстрахувати себе. Іов не лукавив, він впевнений, що саме так і належить поводитися.³

У наступній главі Іов прямо звертається до Бога, бачачи лише один вихід із свого теперішнього жахливого становища - це смерть. Іов змучений від

---

² Мерфі І. Роланд, *Книга Іова//Міжнародний Біблійний коментар*, 18

³ *Новая Женевская учебная Библия. Синодальный перевод, 3-те вид.,/анг.ред..Спраул Л.К., рос.ред.Цорн В. А. перекл. Александров А. П. та ін.,б.м.: Свет на Востоке 2012, 709*

страждань, бо немає перепочинку ні вдень, ні вночі. «Коли ти перестанеш за мною назирати, даси мені спокійно слину проковтнути?» (Іов7,19). В ті часи помилково вважалося, що Господь є джерелом усього, що переживає людина, тобто джерелом і добра, і зла. Саме так розмірковує і Іов. Він просить хоч на мить залишити його, тобто дати перепочинок від страждань. Адже він хибно вважає Бога винуватцем своїх терпінь. Боже милосердя потрібно Іову за життя, так як воно не допоможе йому після смерті. В останніх віршах прохач вперше в творі допускає думку, що може бути грішним, але все ж не кається в гріху⁴.

Коли Іов відповідає Білдаду, то в його промові звучить роздум про Всемогутність і Премудрість Господа. Ці якості не піддаються сумнівам, адже «Він мудрий серцем і силою могутній» (Іов 9,4). Але чому ж тоді сам Іов незаслужено покараний? Він починає нарешті розуміти, що не може говорити на рівних з Богом, не може сам доводити свою правоту. «Коли йдеться про силу, він могутній! Коли про суд, хто сміє його позивати? Якщо виправдуватисьму, мої уста мене осудять; як об'явлю себе невинним, мене обвинуватять» (Іов 9,19-20). І тому далі Іов починає благати Господа про помилування: «Дам волю смуткові моєму, і говоритиму в гіркоті душі моєї. Я скажу Богові: Не засуджуй мене! Вкажи мені, за що зі мною правуєшся» (Іов 10,1-2).

Іов також потерпає від нерозуміння і нападів з боку його друзів. Коли вони сім днів і ночей мовчали, вони були близькими, бо розділяли Іовові муки хоча б своїм виглядом співчуття. А тепер, коли вони відшуковують у ньому різні прогрішення і переступи, то роблять страждання Іова ще болючішими. Тому, потерпаючи, Іов критикує їх, висловлює розпач, що друзі не можуть зрозуміти і повірити в його невинність (Іов 13,4-6). Він закликає їх до стриманості і мовчання, адже вони фальшиво вважають Іова грішником, лише з огляду на його теперішні муки. Іов застерігає друзів, бо ж вони своїми неправдивими

---

⁴ *Новая Женевская учебная Библия. Синодальный перевод, 710*

речами накликають на себе гнів Божий, адже Господа неможливо обманути і підлестити, Він справжній серцевідець (Іов 13,7-13).

У главі 13 (вірші 14-19) Іов навіть у самій несприятливій ситуації висловлює свою надію на справедливість. Для нього не настільки страшною є сама смерть, скільки бути невинуватим перед Господом і людьми.

Розмірковуючи про скінченність життя людини, Іов порівнює її з життям дерева. І, на його думку, дерево перебуває у більш вигідному положенні, адже «...дерево має надію; воно, хоч зрубане, ще відродиться, і пагініці його рости не перестануть» (Іов 14,7). Зовсім інакше у людини, вона ж «...ляже і не встане; покіль не щезнуть небеса, - не пробудиться, не підведеться від сну свого» (Іов 14,12). Тут вперше висловлюється прагнення про безсмертя, бажання жити після смерті, насолоджуючись плодами свого земного життя. Але, навіть після такого пафосного порівняння, після надії, що зажеврила, Іов знову впадає у відчай, відмічаючи, що людина вмирає назавжди, безнадійно, не відаючи, що станеться з її дітьми.⁵

В подальшому (гл16-17; 19) Іов висловлює надію на заступника за нього на небі. Не зовсім зрозуміло, кого мав на увазі Іов. Можливо, це сам Бог, якого страждаець побачить власними очима, хоча не вказано точно, коли це має статися, чи ще за життя, чи вже після смерті (Іов19,25-27).

Міркуючи про долю грішників тут, на землі, Іов здригається від несправедливості. Він бачить, що грішник тут панує, живе в розкошах, святкуваннях, тішиться своїм потомством. На думку Іова, навіть після смерті і того, що страждав, і того, хто насолоджувався, чекає однакова перспектива: «Разом лягають у порошок, їх черва вкриває!» (Іов 21,26). Де ж тут правосуддя?

У гл.23 Іов тяжко тужить із-за втрати Бога в своєму житті, він не знає, де Його шукати, не може чути Його слів. Але він впевнений, що його, Іова, як праведника, буде виправдано. Адже після випробування він вийде „як золото”, бо «Моя нога його сліду трималась; путі його я пильнував, не відхилявся» (Іов

---

⁵ Мерфі І.Роланд, *Книга Іова//Міжнародний Біблійний коментар*, 25

23,11). Але, все одно, Іов боїться, жахається Бога, він спантеличений несправедливістю, що панує у світі, де біди переслідують праведників.

В заключних відповідях друзям, у гл.26 Іов вживає гірку іронію, адже розчарувався у своїх товаришах і докоряє ім. Він показує, що їхнє здоров'я і багатство не дають права ставити себе вище Іова, що він не поступається друзям ні мудрістю, ні розсудливістю. Ба, він, не зважаючи на свій нікчемний стан, може більш глибоко оспівувати та характеризувати Бога, Його велич і могутність (Іов 26,5-14). І подальші висловлювання Іова дійсно це підтверджують. Коли Іов запитує Білдада: «І чий дух вийшов із тебе?» (Іов 26,4), то тут відчувається явна вказівка на нашіптування сатани. Останній використовує друзів для здійснення свого плану якомога більше допекти, принизити Іова⁶.

Далі Іов описує Божу Всемогутність, бо Бог утримує увесь світовий порядок, творить та керує усім. Господь панує у глибинах (Іов 26,5-6); Він мудро сотворив усе на небесах (Іов26,7-9); все підкоряється Господеві і на землі: і гори, і води морей, і морські істоти (Іов 26,11-12). На завершення Іов розмірковує, що все, що ми бачимо, це лише «зверхній вигляд його діл, а ми лиш чуємо слабкий їх відгомін!» (Іов 26,14). Тобто ми за своєю людською природою здатні осягнути лише дуже незначну частину Його величі і слави!

Після цих аргументів праведника, друзі вже не мають що протиставити Іову. Далі Іов сам веде монологи і розмірковує про своє становище. За весь період суперечок він ніби проходить певне зростання у вірі, вкоріненій у Бозі, хоча пройшов непростий шлях через похмурі і гнітючі роздуми. Іов в подальшому захищає себе, не визнаючи звинувачення своїх друзів. Він згадує про своє минуле щасливе життя, на противагу цьому зображує теперішнє гірке становище і завершує повним та оновленим проголошенням праведності.⁷

---

⁶ *Книга Іова / У перекладі Івана Хоменка. Укладання і коментарі В. Романенка, укр. перекл. коментарів С. Йосипенка, Київ: Богуславкнига, 2014, 248*

⁷ *С. Рідаут, Книга Йова. Коментар / перекл. О. Матвеева, Рівне: Християнська місія «Живе слово» 2016, 129-130*

Главу 28, де проголошується похвала мудрості, не всі дослідники схильні вважати висловлюваннями Іова. Однак, ми можемо віднайти у Іова частку цієї мудрості, тому будемо розглядати її як частину його монолога. Отже, мудрість є коштовнішою від усіх відомих людям коштовностей. Але знаходження мудрості є загадкою для усіх: людини і землі, моря і безодні, усього живого і птахів також. Однак володіє мудрістю Господь, а людині відкрив лише необхідне для неї: «Страх перед Господом - це мудрість, берегтися зла - це розум!» (Іов 28,28)⁸. Як бачимо, Іов засвоює саму суть цього поняття, ніби віднаходить чисте золото, а марнота відійде від нього⁹.

Отож ми бачимо, що впродовж усього діалогу Іов по-різному виливає своє горе. Він і висловлює бажання краще померти, щоб уникнути страждань (9,16-19; 10,20-22), надіється навіть у безнадійній ситуації (13,15), зворушливо благає Бога (10,3-12), навіть винить Бога в несправедливості (9,21-25), згадує своє минуле щасливе життя (гл.29), намагається відшукати Бога (гл.23)¹⁰. Його промови більше подібні на внутрішні монологи, на роздуми над своїм становищем. І, хоча це не видно з першого погляду, але поступово проходить певна «еволюція» від незаперечної переконаності в своїй безгрішності і невинності до відмови розчаровуватися у Богові, пошуку Бога, якого раніше він не знав.

Роздумуючи над причиною своїх страждань, Іов не перестає вважати Бога благим. Хоча і не розуміє сенсу свого життя, бо виглядає так, що живе він для смерті. То для чого людині тоді і народжуватися? - запитує він. Іов говорить про відповідальність Господа за життя людини, а, отже, і за страждання людини також. Іов все-таки намагається знайти відповідь, яким є сенс цього страждання. Адже, переконання, що Бог несправедливо судить, неправильно чинить, насправді вбиває довіру до Бога. Це гнітить Іова, налягає на його душу важким тягарем. Однак Іов переступає через біль і розчавленість, він і надалі

---

⁸ Мерфі І. Роланд, *Книга Іова// Міжнародний Біблійний коментар*, 30

⁹ С. Рідаут, *Книга Іова. Коментар*, 130

¹⁰ Мерфі І. Роланд, *Книга Іова// Міжнародний Біблійний коментар*, 18

хоче будувати свої стосунки з Богом, бути Йому вірним, хоче Йому довіряти. Тому він взиває і кличе до Господа, просить і вимагає діалогу.¹¹

Честертон вважає, що попри велику кількість нарікань і опису несправедливості, ми не можемо назвати Іова песимістом. Оскільки він прагне до щастя, готовий бути щасливим – то він є справжнім оптимістом! І хоча його скривдили, він вимагає пояснень, щоб їх прийняти. Він «стукає» і до основ землі, і до небес, і навіть до зірок, змушуючи їх говорити. Іов намагається порозумітися, виявляючи любов та повагу, так, як це робить любляча дружина у родині¹².

---

¹¹ В.Храбатин, «Іов і Слуга Ягве: як вірити в Бога, якщо страждання незаслужені?»//vegbum[онлайн видання] 21, (дата звернення 06.07.2023)

¹² Г. Честертон, *Книга Іова* //сайт:biblebooks.com.ua < <https://biblebooks.com.ua/blog/Kinga-iova/> > (дата звернення 10. 11.2023)

1.2.2. Перспектива друзів

Троє друзів Іова - Еліфаз, Білдад і Цофар, по черзі висловлюються у книзі. На кожну їх промову Іов дає певну відповідь. Еліфаз та Білдад тричі виголошують свої міркування, а Цофар має лише дві промови. Усі друзі сходяться на думці, що страждання є покаранням людини за гріх, а не носить повчальний характер. При цьому виявляється Божа справедливість, а не Його любов. Спираючись на такий принцип, ніколи не можна розмежувати страждання праведника і грішника. Тому друзі впевнені, що страждає Іов через гріх, хоча не зрозуміло за який. Отже вони усіма силами намагаються «допомогти» Іовові «відшукати» якийсь свій переступ, адже неможливо, щоб людина жила безгрішно. Вони малюють картини, коли Господь може повернути свої милості, як тільки грішник покається щиро і навернеться на праведний шлях¹³. Спробуємо по черзі розглянути їх роздуми.

Першим виступає Еліфаз. Очевидно, він є найстаршим. Він виступає поважно і здається добре налаштованим до Іова, відраджує його від нерозсудливих висловлювань. Однак, в подальших промовах, можемо помітити наростаюче роздратування і навіть гнів. В останніх своїх словах Еліфаз відкрито звинувачує Іова у гріхах, хоча і обіцяє щасливий порятунок, при умові щирого покаяння.

Еліфаз спочатку досить тепло розмовляє з Іовом, згадуючи, як і він давав колись поради, міцно стояв на ногах, уповаючи на вірність Господу¹⁴. А зараз сам розгублений і потребує заступництва. Але в подальших своїх висловлюваннях Еліфаз зазначає, що в майбутньому лише праведники врятуються, а грішників буде покарано. Куди ж відноситься Іов, принаймні в очах своїх друзів? Якщо судити по нещастях, що випали на його долю,

---

¹³ С.Рідаут, *Книга Йова. Коментар*, 41

¹⁴ Там само,, 46

очевидно, що мусить бути причина для таких негараздів. Еліфаз думає однобоко і прямолінійно. Він вважає, що покарання існує лише за гріх, і страждає лише винуватий і грішник. Тому Еліфаз не може розрізнити, чи є Іов грішником чи праведником. Після висловлювань про велич Бога, яку він зміг побачити завдяки «привиду», що постав біля нього, Еліфаз вигукує: «Чи ж може бути чоловік праведний перед Богом?» (Іов 4.17). Тобто розмірковуючи про людську природу, не можна собі уявити, що якась людина може буде чистішою і праведнішою, ніж ангели, а навіть у ангелів є недоліки. Серафими також змушені закривати свої обличчя, коли славлять Бога. А життя людини є взагалі короткочасне і смертність людей є свідченням їх гріховності!¹⁵ Якщо виходити із такої логіки Еліфаза, то, очевидно, і він сам заслуговує сидіти в розпуці поруч з Іовом, адже також грішний, як усі люди¹⁶. Однак, нічого подібного не відбулося. Людині, отже, завжди простіше засуджувати когось зі сторони, тоді все видається просто і зрозуміло. Значно гірше почуваємося, якщо нещастя спіткає нас самих.

В гл.5 Еліфаз описує нещасну долю нечестивців, які панують недовго і всі їхні потомки також гинуть, обділені і обібрані. Цим він ніби натякає на лихо, що спіткало самого Іова. Але він рекомендує Іовові звернутися до самого Господа, бо ніхто інший зі святих йому не допоможе, і не потішить, і не розрадить¹⁷. Ця порада є досить слушною, однак слід враховувати, з яких міркувань вона була дана.

На закінчення свого першого виступу Еліфаз малює картину Божого порятунку від лихого і навіть (о, диво!) свідчить: «Блажен той чоловік, якого Бог картає! Тож не цурайся Всемогутнього науки. Бо він поранить і сам він перев'яже рану, він ударить, та його ж руки загоять» (Іов 5,17-18). Тобто Еліфаз свідчить, що маємо з терпеливістю і смиренням приймати караючу Божу «руку». І як довго б не тривали такі нещастя, їм однаково колись настане

---

¹⁵ С. Рідаут, *Книга Йова. Коментар*, 47-48

¹⁶ Там само, 48

¹⁷ Там само, 49

кінець. Ці вислови перегукуються з словами із псалмів: «Знаю я, Господи, що справедливі були Твої присуди, і справедливо мене понижав Ти» (Пс 118,75)¹⁸ Все це звучить досить гарно і обнадійливо, але, знову ж таки, мусимо зважати на намір друга, з яким ці висловлювання проводилися.

Друга промова Еліфаза кардинально відрізняється від першої. Куди лишень поділися співчуття і вдавана доброзичливість! Він ставить під сумнів мудрість Іова, вказуючи на його відносно невеликий вік (знак мудрості у мудреців). Еліфаз критикує висловлювання Іова, адже той (на думку Еліфаза), мав би смиренно мовчати і визнати свою гріховність, а не бунтувати. Далі Еліфаз описує усі біди, яких зазнають нечестивці: пограбування, темрява, втрата потомства¹⁹. Тон його повчальний, а міркування відірвані від реальності.

В останній своїй промові Еліфаз відкрито звинувачує Іова: він ніби-то і вбогих оббирав, і голих обдирав, і вдовиць і сиріт ображав, відсилав з пустими руками. Отож, відповідно цьому, Іов має бути покараним. А оскільки Іов пропонує ще й відректися Бога, то стає самим найбільшим грішником. Все ж, Еліфаз пропонує покаятися і навернутися Іовові, і тоді обіцяє подальше благоденство²⁰.

Наступним веде діалог Білдад, і на цьому етапі розмова починає все більше нагадувати суперечку. Він також говорить про небесну благодать при умові навернення Іова. Пізніше Білдад засуджує Іова, висловлюється про долю злих людей.

Промова Білдада є досить жорсткою і різкою для страждальця. Він відразу примушує Іова змінити свої висловлювання, оскільки останній нешанобливо говорить про Господа. Білдад також роздумує про Божу справедливість. Він жорстоко звинувачує дітей Іова, бо вважає, що ті були позбавлені життя із-за своїх прогрішень. Це досить болюче твердження для

---

¹⁸ С. Рідаут, *Книга Йова. Коментар*, 50

¹⁹ Мерфі І. Роланд, *Книга Іова//Міжнародний Біблійний коментар*, 26

²⁰ Там само, 28

батьківського сприйняття. Адже Іов завжди особливо дбав про духовний стан своїх дітей, і не бачить підстав для таких заяв²¹.

По-друге, Білдад переконує в Божій справедливості при умові благання до Всемогутнього, а також «як будеш чистий, правий» (Іов 8,6). При цьому звучить відкрите упередження щодо невинності Іова.

Білдад шукає підтвердження своїх міркувань в мудрості минулих поколінь. Але куди більш слушною є думка Еліфаза, що звертатися потрібно безпосередньо до Бога!²² Далі Білдад описує долю тих, «що забувають Бога», очевидно, що до таких він відносить і Іова. Але на завершення своєї промови, він усе ж таки дає надію, що Господь винагородить праведників²³, і «наповнить уста сміхом» (Іов 8,21).

Білдад є досить небагатослівним, тому критикує Іова з його тривалими речами²⁴. А далі сам відкрито ворожо висловлює своє ставлення до страждаючого. Він дуже яскраво і творчо змальовує долю нечестивців, до яких причисляє і Іова. Тут і розставлені пастки, куди потрапляють грішники, бо недовго їм панувати. А також хвороби і смерть, якими закінчать життя нечестивці. У них не буде потомства, бо «внизу його коріння засихає, і угорі ж його гіляки в'януть» (Іов 18,16). Цього разу Білдад не залишає ніякої надії Іовові, все песимістично, і кінець лише один - смерть і безслав'я²⁵. Загалом слова Білдада є справедливі щодо нечестивців в цілому, лише Іова він причисляє до їхнього числа помилково.

У останній своїй дуже короткій промові Білдад описує Божу велич і порівнює, що на противагу може собою представляти мізерна грішна людина²⁶. Цим він ніби повторює слова Еліфаза, висловлені раніше, що людина по своїй природі є досить гріховною істотою, і ніяк того факту не змінити²⁷.

---

²¹ С. Рідаут, *Книга Йова. Коментар*, 62

²² Там само, 63

²³ Там само, 64

²⁴ Там само, 86

²⁵ Мерфі І. Роланд, *Книга Іова//Міжнародний Біблійний коментар*, 27

²⁶ С. Рідаут, *Книга Йова. Коментар*, 121

²⁷ Там само, 124

Третій з товаришів- Цофар, очевидно, є самим наймолодшим, адже виступає останнім. Його промови відзначаються суворістю, моральним осудом гріха, і твердій впевненості, що гріх буде покараний. Висловлювання його більш загальні, але насичені і глибокі. Через запал Цофара, його мова більш різка, навіть невічлива, що аж ніяк не допомагає втішити Іова. Товариш також не може зрозуміти причину його страждань. На думку Цофара, страждання через гріхи вводять людину в ще більший гріх²⁸.

На початку промови Цофар дорікає Іовові за багатослівність, називає це «теревеннями», що виглядає досить нестримано. Ми маємо більше симпатій до страждучого, і розуміємо, що останній через плач виливає друзям свою душу. Цофар без жодних доказів звинувачує Іова в гріхах, навіть заявляє, що той страждає менше, ніж заслуговує за свої діяння: «Бог від тебе вимагає менше, ніж твоя провина заслужила» (Іов 11,6). Також Цофар дуже красномовно оспівує Божу мудрість, але хибно пов'язує премудрість з несправедливими і незаслуженими обвинуваченнями. Він закликає Іова до покаяння, ніби зловмисника, начебто його руки творили «кривду», а неправда (несправедливе багатство) жила в його наметі. Хоча Цофар змальовує Іовові прекрасний кінець, але в останньому вірші відразу звучить погроза: «А очі злих погаснуть, для них не буде втечі; надія їхня - чимскоріш померти!» (Іов 11,20)²⁹.

Цофар однозначно і вперто засуджує зло. Він навіть не сумнівається, що Іов був носієм цього зла. Дуже яскраво і емоційно друг зображує загибель грішника. Але його словарного запасу явно недостатньо, щоб висловити вповні свої міркування. Цофар говорить дуже щиро, єдине, в чому він помиляється - це причисляє праведника до розряду лиходіїв.

Цофар у своїй другій промові стверджує, що радість і розкошування грішника є досить короткочасним. Можемо посперечатися з таким твердженням. Адже Бог не скарав миттєво ні Каїна, ні тих людей, котрі жили до потопу. Каїн, після вбивства Авеля, ще оселився в місті, і мав численне

---

²⁸ С. Рідаут, *Книга Йова. Коментар*, 68

²⁹ Там само, 70-71

потомство. Також досить довготривало люди до потопу розкошували, насолоджувалися своїми багатствами. Інколи спостерігаємо благополуччя грішника аж до преклонних літ³⁰.

Однак Цофар далі висвітлює долю грішників. Як довго не тривало б їхнє процвітання, воно не буде вічним. Бог не примириться з ними, а приведе до остаточної загибелі, Він буде вести з ними війну, аж поки не знищить³¹. Це буде остаточна погибель, бо для грішника немає жодної надії. Небеса своїм осяюючим світлом лише відкриють усі беззаконня такої людини. І хоча Іов закликав небо і землю у свідки своїй праведності, Цофар вперто наполягає на приналежності Іова до грішних і неправедних. Він навіть уже не зважає на його важкий фізичний стан, можна сказати на людину майже вмираючу, а твердо стоїть у своїх звинуваченнях. І всі ці висловлювання звучать під приводом благочестя, що закликає навернутися до Бога!³²

Можемо причислити друзів Іова до песимістично налаштованих осіб. Вони більше вірять у силу Господа, і саме із-за цього страху і називають Його благим. Вони помиляються, вважаючи, що все є справедливим в устрої світу, якщо навіть існує багато страждань, то вони закономірні і заслужені³³.

Отож, як ми спостерігали, в даній суперечці відбувається певне просування. Друзі Іова починаючи з досить чемних і співчутливих промов, але чим далі, тим більше висловлюються критично. Вони стають все більш упередженими, і до завершення - прямо зневажливими. Вони твердо впевнені у караючій природі страждання. Отож, страждання є покаранням, а не повчанням. Воно опирається на Господню справедливість, а не любов і милосердя. В книзі Іова цей принцип звучить з найбільшою ясністю, більш переконливо, ніж у інших книгах Старого Завіту. В інших книгах більша вага надається вірі і Божому милосердю, Божій благодаті. Можна підсумувати, що

---

³⁰ С. Рідаут, *Книга Йова. Коментар*, 94-96

³¹ Мерфі І. Роланд, *Книга Іова//Міжнародний Біблійний коментар*, 27-28

³² С. Рідаут, *Книга Йова. Коментар*, 99-100

³³ Г.Честертон, *Книга Іова* //сайт: biblebooks.com.ua < <https://biblebooks.com.ua/blog/kniga-iova/> >(дата звертання 10.11.2023)

друзі Іова, хоч і вірили в єдиного Бога, але не мали Його істинного пізнання. Іов же виказує більшу прозорливість, адже на тлі великих страждань і переживань, він все більше наближається до Божого світла, гідно обговорює і проповідує високі принципи³⁴.

---

³⁴ С. Рідаут, *Книга Йова. Коментар, 41-44*

1.2.3. Перспектива Елігу

Даний герой твору з'являється для усіх досить неочікувано, коли, здавалося б, уже всі дійові особи відомі і висловили основні аргументи. Він мотивує свою попередню мовчанку повагою до старших, визнанням за ними першочергового права свідчити і роздумувати. «Я собі думав: Хай дні говорять, і літа многі хай покажуть мудрість!» (Іов 32,7). Але далі він заявляє, що значення має не вік, а дух, «Всесильного надхнення» (Іов 32,8). Окрім цього, жоден з друзів так і не переконав Іова, не дав достойну відповідь на його розмірковування. Елігу уже просто не міг більше мовчати, бо розуміння і непогодження з певними висловлюваннями „розривало” його зсередини³⁵. «Повний бо слів я, мене спонукує дух усередині. Нутро моє, немов вино без стоку, що нові міхи розриває» (Іов 32,18-19). Елігу обіцяє свідчити безпристрасно: «...не зважатиму ні на чью особу, лестити не буду нікому;» (Іов 32,21). Він також звертається до Іова, як до рівного, а не вивищується перед ним, як більш достойний (що було властиво попереднім висловлюванням друзів). «Ось я, як ти, у Бога, - теж утворений із глини. Тим страх передо мною не буде тебе лякати, моя рука не буде тяжіти над тобою» (Іов 33,6-7). Мудрість Елігу походить не від людського знання чи досвіду, вона дана Господом.

Манера викладу своїх думок у Елігу принципово відрізняється від промов друзів. Він намагається якомога ясніше висловити свої зауваження, щоб отримати результат. Бо вся попередня суперечка просто зайшла у глухий кут, коли кожен залишився стояти на своєму, і не переконав опонента. Він звертається до совісті і розуму самого Іова, а не виголошує власні принципи. Також у промовах Елігу відсутні образливі висловлювання на адресу Іова, що

---

³⁵ Мерфі І. Роланд, *Книга Іова//Міжнародний Біблійний коментар*, 31

ми спостерігали у друзів. Адже ніщо так не зачіпає праведну людину, як необгрунтовані підозри і вибудувані на цій основі звинувачення.

Елігу буде свої міркування не на безпідставних підозрах, а на словах самого Іова, якими виражалася його гординя, свавілля, а також сумніви у Божій справедливості.

Елігу намагається стати на захист Господа від обмовлянь Іова. В своїй промові він осуджує численні заяви Іова про неправильне до нього ставлення Бога. Елігу цитує або переказує суть висловлювань Іова: «Чистий я, без гріха, я невинний, і немає провини в мені!» (Іов 33,9). Адже такими словами Іов не просто доводить свою безгрішність, він також наполягає, що Господь карає невинного. «Оце Сам Він причини на мене знаходить, уважає мене Собі ворогом» (Іов 33,10). А в цьому звучить очевидна образа для Божої величі.

Тому Елігу вказує Іовові на помилковість цих, та подібних його тверджень. Адже Іов, не дивлячись на всі свої сумніви, все-таки визнавав силу, мудрість Бога, виражав бажання, щоб Господь був його суддею. Отже, Елігу ніби проливає світло в душу Іова, допомагає йому розібратися у своїх же переступах. Це повинно допомогти страждальцю віднайти бажаний мир і спокій у своїй душі, знову здобути ту тверду і непорушну опору в житті³⁶.

Елігу твердить, що Господь все-таки дає відповідь, дає підказку людині, яка звертається до нього. Він у снах її напоумлює, застерігає від злого, наворачтає на правдиву дорогу. Інколи це супроводжується досить сильним стражданням, навіть людина може бути близькою до смерті, але є вихід з такого положення! Ангел може заступитися за грішника, визволити його з Ями, а останній, коли покається, воздасть хвалу Господеві. Отже, Елігу напоумлює Іова, яким чином варто порятуватися - це визнати свої гріхи!³⁷

Біди, які трапляються з людиною, є наукою для неї. Адже вони даються для того, щоб навчити людину, допомогти їй виправитися, для заклику до

---

³⁶ С. Рідаут, *Книга Йова. Коментар*, 167-170

³⁷ Мерфі І. Роланд, *Книга Іова// Міжнародний Біблійний коментар*, 31

навернення. «Щоб вирятувати її душу з Ями, щоб світлом живих її освітити» (Іов 33,30).

Іов у своїх промовах неодноразово висловлював свідоцтво своєї праведності. Він вважав, що якщо каятиметься в гріху, якого не було, то буде неправдомовцем. Однак, хоч він і немає гріха, а його рани невиліковні, йому відмовляють у суді. Іов наполягає на несправедливості Бога при такому стані речей. Елігу, натомість, за зневіру у Божій справедливості, причисляє Іова до розряду грішників. «Чи є десь такий чоловік, як Іов, що глум глитає, немов воду, що з лиходіями товаришує та що з безбожниками ходить?» (Іов 34,7-8). Бо якщо ми не віримо у Божу справедливість, не прагнемо догодити Богові та не шукаємо спілкування з Ним, то починаємо ходити дорогами грішників. І такий духовний недуг є багато важчим, ніж недуги тілесні, що їх переносить Іов. Тому Елігу намагається виявити цю “хворобу”, вказати на неї, щоб потім мати змогу вилікувати³⁸.

Елігу висловлює свої доводи про хибність звинувачень проти Бога. Господь не може бути несправедливим, адже Він є світлом. Він просвічує усіх і ніяка темрява не може протистояти цьому світлу. Бог є абсолютним Добром. Він є Сотворителем усього, і все живе, особливо людина, є дорогим для Нього. Він завжди піклується та дбає про Своє творіння. Бог є праведним Суддею, Його стосунки з людиною є доскональними і справедливими. «Він людині відплачує згідно з її ділами» (Іов 34,11). Відносно Іова Господь діє за Своєю справедливістю, щоб страждалець добре засвоїв дані йому уроки. Бог не може чинити кривду або викривляти правду. Тоді Він не був би Богом³⁹.

Господь є не лише Суддя справедливий, Він ще і Всевидючий. Адже наперед знає про усі злі вчинки та замисли грішників, і від Нього ніхто і нічого не сховається. Тому, що «знає добре їхні вчинки», то і «розгромлює без допиту вельможних», бо «відхилилися від нього й ніколи про путі його не дбали» (Іов 34,24-27). Тому Господь знищить беззаконників, адже Він знає, хто змусив

---

³⁸ С. Рідаут, *Книга Йова. Коментар*, 178

³⁹ Там само, 180

страждати бідних і злиденних. Він знищує беззакоників, щоб ті не були спокусою для інших⁴⁰.

Отож, всі судження Елігу ґрунтуються на виявленні єства Господа. Він не судить суб'єктивно, як властиво людині. І усім праведно мислячим людям, є близька і зрозуміла його позиція. Підсумовуючи свою промову, Елігу закликає Іова покаятися і зрозуміти свої помилки. Адже замість того, щоб звинувачувати Бога, наполягати на своїй невинності, доцільніше визнати свою неправоту у прихованих думках⁴¹. Ми ж не у всьому собі відкрито можемо признатися, можемо несправедливо виправдовувати себе у своїх злих вчинках.

Елігу вказує Іовові на протиріччя в його твердженнях. Адже Іов говорив, що Господеві байдуже, що робить людина, Його не доторкає ні святість людини, ні її гріховність. Але потім Іов стверджував, що Всевишній наглядає за ним, не дає і хвили перепочинку, караючи несправедливо. Але ж байдужість і упереджено несправедливе покарання - протилежні почуття. На переконання Елігу, Господь дійсно надзвичайно вищий понад усяке земне створіння. Досконалість Бога є безмежною, на неї не впливають вчинки людей⁴². Люди та їх дії мають вплив лише на своїх оточуючих. Отож досконалий і справедливий Бог не буде чинити несправедливо стосовно людини, яка і близько до Нього не може доторкнути!

Але Господеві не є байдуже до діянь людини, до їх беззаконня. Йому все відомо, Він бачить і чує усе. Насправді гріхи людей глибоко ранять Бога. Тому Йому болять зойки страждальця, хоча він не отримує відразу негайної відповіді і визволення. Адже в стражданнях люди думають лише про себе, найчастіше шукають лише собі певного полегшення, не задумуються про Божу волю щодо них. Більшість людей думають таким чином, бо голодний прагне лише насититися, а хворий - зцілитися. І не шукають при цьому свого Творця, не усвідомлюють Його велич, не бувають вдячними за Його милосердя. Саме по

---

⁴⁰ С. Рідаут, *Книга Йова. Коментар*, 181

⁴¹ Там само, 181-182

⁴² Там само, 184

такій причині, на думку Елігу, і бувають “невислуханими” певні моління і прохання. Тому, що в своїй гордині та самолюбіванні і марнославстві людина забуває про Творця, забуває бути вдячною і віддавати славу і хвалу Господеві. Тому людині і даються страждання, щоб схаменути її, повернути до Бога. Невже Іов зміг би так глибоко і спрагнено шукати Всевишнього, якби не страждав тривалий час? Адже довго перед цим він переживав щедрі Божі благословіння, то очевидно, що і мовчання Господа в даний момент має свої на те причини⁴³.

На закінчення своєї третьої промови Елігу закликає Іова набратися терпеливості, щоб почути присуд Бога. Адже Господь нічого не забуває, і потрібно твердо засвоїти Його науку. Якщо зараз виглядає, що ніби Іовові не відповідають, це насправді не тому, що не чують. І тому потрібно позбутися зухвалості, самовпевненості і не розтуляти “даремно уста”, а з пошаною і трепетом звертатися до Всемогутнього⁴⁴.

В останній своїй промові Елігу ніби готує підґрунтя, тло для майбутньої появи Господа. Промовець і далі звертається до Іова, вивіряючи дороги Божого провидіння. Так, Господь насправду багато більший, вищий і мудріший за будь-яке земне сотворіння. Але Всевишній «не гордує чистим серцем». Тобто Він творить праведникові достойну хвалу і честь, а грішникові - достойну відплату за гріхи. Бог не вивищується Своїм знанням чи величчю, Він вболіває за кожну малу живу істоту. Тепер залишається людині обирати, як себе поведи, до яких справ пристати: до добрих чи злих. І тоді матимуть достойну винагороду: або «проведуть [...] літа свої в утісі», або «пропадуть у невіданні» (Іов 36,11-12). Наш Господь ніколи не забуває про праведних. Вони є у безпеці, а також завжди будуть вивищені і утвержені. Отже, Іову нічого боятися, якщо він є праведним. Господь захистить і прославить його, однак на все є свій час⁴⁵.

---

⁴³ С. Рідаут, *Книга Йова. Коментар, 185-186*

⁴⁴ Там само, 187

⁴⁵ Там само, 189

Також втішно для Іова є почути , що «Він бідного рятує власною його бідною і в злиднях об'являється для його вух» (Іов 36,15). Гординя, яка панує у душі Іова не дає йому побачити свою гріховність. Тому Бог обирає і такий непростий шлях самопізнання, як страждання. Він напоумлює людину, яка страждає, навчає її смиренню, допомагає побачити себе в правильному світлі. Якщо так і станеться, то страждалець отримає звільнення від своїх бід, вони рано чи пізно закінчаться, навіть у цьому, земному житті. Елігу попереджає Іова, що його затяте звинувачення Бога призведе лише до смерті. Він страждатиме по всі дні життя свого, загине від Божої руки. Потрібно впокоритися, смиренно признати велич Господа та правоту Його присудів⁴⁶. І ні гроші, ні самий відчайдушний лемент не допоможе змінити чи полегшити ситуацію. Це все вже по суті і відбулося з Іовом, адже всі його багатства не допомогли жодним чином, вони просто розсипалися, як картковий будиночок; крім цього, як він не голосив, нічого в його стані не помінялося. Тому потрібно глибоко роздумати над такими словами і краще вибрати прийняття страждань, ніж гординю і нарікання.

Описуючи Божу велич у всіх явищах природи: хмарах, дощі, блискавці і бурі, - Елігу і надалі з благоговійним трепетом і непідробним захопленням прославляє Божу велич, Його силу і мудрість. Все це допомагає збагнути нікчемність людини, її немочі в порівнянні з Божою всемогутністю⁴⁷. «Всесильний! Не можемо його осягнути! Великий силою і правом, повний правоти - не утискає. Тому й бояться його люди, він же й не споглядає на усіх, що у серці велемудрі» (Іов 37,23-24).

Отож бачимо, що Елігу наголошує Іовові ще і ще раз: Господь великий! Він - Всемогутній! Господь мудрий і справедливий! Жодна людина не може наблизитися до розуміння Бога, діл Його рук, премудрості у кожному Божому творінні і влаштуванні Всесвіту. Впокоритися Богові - це найкраще, що може зробити людина. Адже всі ми, люди, лише з пороха взяті і у порох

---

⁴⁶ С. Рідаут, *Книга Йова. Коментар*, 190-191

⁴⁷ Там само, 192

перетворимося. А все, що Господь чинить, не вимірюється людською логікою. Однак, Його воля є найкращим рішенням для нас, нашого життя і розвитку. Тому потрібно відкинути гордість і себелюбство і прийняти Господню волю зі смиренням і покорюю. «Серцем сокрушеним і смиренным ти, Боже, не нехтуєш» (Пс.51(50),19)

2. Перспектива Бога

І ось історія про багатостраждального Іова досягає своєї кульмінації, адже для нього настає довгоочікувана мить. Те, про що так стражденно випрошував Іов, стається. З неба, з хмари, серед гуркоту бурі до нього лунає Господній голос, до нього звертається сам Бог.

Ми спостерігали, як спочатку друзі намагалися переконати Іова в його помилках, але він, відповідаючи друзям, змусив тих замовкнути, хоча і не довів свою безгрішність. Потім Елігу своїми аргументами вказав Іовові його провини, але не зміг змусити покаятися. Тепер Господь доводить цю суперечку до логічного завершення. Адже, коли у всіх закінчуються аргументи, коли ми і самі не певні у своїй правоті, приходить розуміння, що потрібно залишити все на розсуд Бога. Бо ж людина не в змозі побачити і осягнути велич і мудрість Його планів та задумів, глибину Божого Провидіння⁴⁸. Для того, щоб зрозуміти Божий план, недостатньо мати високий розум чи досвід, потрібно просто смиренність і жива віра, щоб сприйняти Його науку. Тому перед тим як виправдати Іова, Господь мусить показати його помилки.

Дотепер усі герої книги, а найбільше Іов, ставили свої запитання до Бога. Звичайно, ми могли очікувати, що Господь почне давати на них відповіді. Натомість Він Сам починає запитувати про Себе! Господь доводить, що навіть якщо і питати, то Він зуміє зробити це просто неперевершено, майстерно випередивши у цій справі будь-яку людину. До того ж, керуючись тонким відчуттям автора, Всевишній приймає певне пониження, щоб стати у цьому поєдинку, цьому судилищі нарівні з простою людиною. « Підпережи, як мужеві годиться твої крижі: бо я питатиму тебе - спробуй мене навчати!» (Іов 38.3).

---

⁴⁸ М. Генри, *Толкование книг Ветхого Завета*.// Толкование Книги Иова, б.м.: б.в.2011, 638

Бог погоджується, щоб Його судили, при цьому, як і на справжньому суді Він ставить свої запитання позивачеві⁴⁹.

У своєму зверненні Бог запитує Іова, хто він такий? Це запитання також стає подобою того, що зазвичай питають у позивача в суді. Тобто чи то дійсно людина сміла позиватися до Господа? Проста, немічна людина, яка взята з пороку, як вона сміє сумніватися у Божій мудрості, повчати і засуджувати діяння Бога? Адже «людина-творіння обмежене та гріховне, яке часто помиляється - хіба може вона бути справедливішою від самого Творця?»⁵⁰.

Маємо зрозуміти, що Господь не прагне знищити Іова, швидше Він хоче показати йому істинний стан речей, тобто пізнати себе самого по суті та пізнати Бога. Господь мудро проводить Іова через міркування про безліч відомих для нього образів творіння. Чи здатен він пояснити закони природи і влаштування світу? Якщо самі “прості “ речі є настільки непростими для страждальця, то чому він прагне втрутитися в Божі наміри? Маємо розуміти, що цими запитаннями Господь проявляє милість щодо Іова, адже по-батьківськи напоумлює його, як своє нерозумне дитя⁵¹.

Голос Бога, що лунає з неба заставляє тремтіти Іова. Це ж не просто слова, в голосі проявляється сама присутність Бога. Це як голос, що лунав для наших прабабків у Едемському саду, голос, що Його чув Моїсей з палаючого куща , а пізніше - на горі Сіон; голос, що кликав пророка Іллію. Коли Сам Господь звертається до Іова, останній ніби нарешті чітко бачить, усвідомлює Того, про Якого раніше лише чув. Господь ніби намазує очі Іовові, щоб зробити останнього зрячим. Так само і Ісус Христос вчиняє з сліпцем, якого зцілив, помазавши гряззю його очі (Йо 9,6-7). В майбутньому це зіграє вирішальну роль для Іова, адже він остаточно починає розуміти велич Бога, Його премудрість і всемогутність. Від того, що Іов реально «доторкає» Бога, він сам докорінно змінюється. Адже людина, котра пізнала Господа, не може

---

⁴⁹ Г.Честертон, *Книга Іова*

⁵⁰ С.Рідаут, *Книга Йова. Коментар*, 205

⁵¹ Там само, 205-206

залишатися тією ж, що і була раніше. Так помінялася сутність Петра, який бачив Христа на Генісаретському озері. Також і Павло, коли побачив Бога, впав ницьма на землю і докорінно змінив свої погляди і переконання.

Якою би не була краса природи, яку ми спостерігаємо, мудрість та інколи незбагненність у всіх природніх явищах, людина невіруюча буде споглядати на них прагматично і по-діловому, намагаючись вивчити, розкласти на молекули. І так буде доти, поки вона не пізнає Творця усього цього. Адже «якщо не зважати на Нього, тоді сукупність усіх наукових знань перетвориться на глуху стіну, що приховує істину»⁵². Насправді, це характерно для більшості людей. Адже ми досліджуємо і вивчаємо закони природи, намагаємося розібратися в принципах хімії та фізики замість того, щоб просто воздати честь і хвалу Премудрості Господній. Інколи людина усвідомлює помилковість своїх поглядів, однак їй зручніше і надалі дотримуватися їх, а не йти проти течії.

Основна думка особистого об'явлення Божого і є істинне пізнання нашого Господа. Це є чи не найбільш важливою задачею для Іова саме зараз. Для нас це також є важливо, щоб ми могли правильно реагувати на Божі слова. Щоб ми правдиво зуміли прославляти Всемогутнього, наблизитися і з благоговінням та трепетом вислухати Його і почули, що Він скаже.

---

⁵² С. Рідаут, *Книга Йова. Коментар*, 207

2.1. Сотворення світу

Коли ми розглянемо слова Бога по суті, то напевно здивуємося. Адже Господь не тлумачить різноманітні теологічні принципи та істини, Він навіть не повчав нас. Господь висловлюється зрозумілими для людини поняттями про природу, влаштування землі та неба, природніх явищ, тварин та птахів⁵³. Господь промовляє до Іова з «самого центру буревію чи хмари, осяяної золотою загравою (Іов 37,22), Господь відповідає на беззмістовні запитання та нарікання Йова»⁵⁴.

Оскільки Іов у своїх роздумах говорив про жорстокість, що межує зі свавіллям Бога по відношенню до людини, то Господь на прикладі влаштування світу, прикладі природніх явищ намагається показати, що Його премудрість діє не з ціллю руйнування. Вона, навпаки, привносить у наш світ гармонію і порядок.

Дотепер усі герої книги, а найбільше Іов, ставили свої запитання до Бога. Звичайно, ми могли очікувати, що Господь почне давати на них відповіді. Натомість Він Сам починає запитувати про Себе! Господь доводить, що навіть якщо і запитувати, то Він зуміє зробити це просто неперевершено, майстерно випередивши у цьому процесі будь-яку людину. При цьому, керуючись тонким відчуттям автора, Всевишній приймає навіть певне пониження, щоб стати у цьому поєдинку, цьому судилищі нарівні з простою людиною. « Підпережи, як мужеві годиться твої крижі: бо я питатиму тебе - спробуй мене навчати!» (Іов 38.3). Бог погоджується, щоб Його судили, при цьому, як і на справжньому суді Він ставить свої запитання позивачеві⁵⁵.

А)Господь починає дослідження світу з землі, де і мешкають усі люди. Отож,

---

⁵³ С. Рідаут, *Книга Йова. Коментар*, 200

⁵⁴ Там само, 204

⁵⁵ Г.Честертон, *Книга Іова*

Бог прикликає Іова, щоб той пояснив, яким чином влаштоване усе, що бачить і осягає кожна людина: небеса, сама суша і морські простори, підвалини землі, “нижній світ”. Хто ж встановив ці основні закони сонячної системи, притягування і закони тяжіння? Яким чином ці закони діють безпомилково? Така форма постановки запитань допомагають скерувати мислення людини на більш глибокий рівень пізнання істини. Адже, якщо людина вважає, що може шукати помилок в Божих планах, то, очевидно, мала б знати увесь порядок земних речей від моменту його сотворення. Іов, як і будь-яка людина, навіть сама перша, не міг бути навіть просто присутнім при створенні усього світу, тим більше не питали порад у людини з приводу облаштування усього. І зараз, коли людина ніби і бачить, і усвідомлює багато природніх речей та явищ, усе ж таки не може пояснити їх. Наприклад, яким чином усе, що є на землі тримається вкупі, а не розвалюється на дрібні частини? Хто заклав основи землі, її наріжний камінь? Як незбагненно і мудро продумана величина землі, з якою точністю проведені усі лінії, що розділяють її на широти і меридіани! Чи відомо сучасним людям, не зважаючи на весь поступ науки, щось багато більше про закон основи, ніж було відомо ще в часи Іова? Групування іонів і атомів, притягування та відштовхування між ними та всі інші основні закони не пояснюють першопричини усього сотвореного. Також свідченням гармонійного облаштування Всесвіту є положення землі в повітряному просторі стосовно інших небесних тіл.

Основне призначення усіх явищ- це через порядок і красу привести нас до пізнання Прекрасного Бога. З Ним і природа перебуває у повній гармонії, щоб наблизити нас до Господа⁵⁶.

Саме через таке пізнання і споглядання можна почути спів ранніх зірок. Бо ж свідками первозданної, прекрасно облаштованої землі, стали не люди, яких ще не було в той час, а небесні зорі. Тоді вперше світло змінило темряву і стало видно усю красу сотвореного світу. Вони перші воздали хвалу Творцеві

---

⁵⁶ С. Рідаут, *Книга Йова. Коментар*, 208

усього! Висловити радість з приводу побаченого могли усі сини Божі. Якщо потім і виник певний дисонанс, то це сталося не із-за помилки Бога. Інші розумні істоти викликають у захопленні, бо бачать дивні панорами природи.

Але ми, люди, не здатні в повній мірі оцінити та досягнути досконалість усього творіння Божого. Із-за нашої обмеженості сприйняття, нашого недосконалого розуму, навіть опираючись на досвід і знання багатьох попередніх поколінь, ми готові сприйняти лише частку того, що являє собою Всесвіт. І тому, на жаль, ми не вміємо так само щиро хвалити і милуватися Божим творінням, як це робили сини Божі на початку усього сотворіння. І хоча інколи здається, що ми знаємо багато, але по-справжньому можна лише усвідомити, що зараз перебуваємо на такому етапі, коли лише "...стоїмо на узбережжі безкрайнього океану того, що нам іще невідомо"⁵⁷. Всі земні закони є тільки певним фізичним уособленням глибокого духовного стану. Навіть не можемо і уявити собі який же прекрасний, величний та бездоганний і досконалий світ Господь приготував для нас у вічності, якщо порівнювати його з сотвореним світом, що його споглядаємо⁵⁸. Адже як пише апостол Павло, цитуючи пророка Ісаю: "Те, чого око не бачило й вухо не чуло, що на думку людині не спало, те наготував Бог тим, що його люблять." (1Кор. 2,9).

Господь дозволив нам пізнати ближче Себе Самого, обдарувавши нас присутністю на землі Господнього Сина, Ісуса Христа. Він обіцяє нам майбутню славу, яка ніколи не промине. І ми разом з іншими «синами Божими» можемо віддавати славу⁵⁹, голосно співаючи та виголошуючи: «Свят, свят, свят Господь Саваот».

Саме такою є істина, що міститься в першому запитанні Бога. Якщо зможемо гідно відповісти на запитання щодо Бога і людини, то лише словами псалмоспівця, що возносив хвалу Господеві: «Хваліте Господа з неба, хваліте

---

⁵⁷ С.Рідаут, *Книга Йова. Коментар*, 209

⁵⁸ Там само, 210

⁵⁹ Там само, 210

Його во вишніх! Хваліте Його всі ангели Його, всі воїнства небесні! Хваліте Його ви, сонце і місяцю, Хваліте його всі ясні зорі!» (Пс. 148,1-3)⁶⁰.

Б) В подальшому Господь переходить до питань про сотворення морей, океанів, всіх водних просторів. Він розпочинає з тих найпрадавніших часів, коли вода, ніби первісне сотворіння, вийшла і вкрила всю поверхню землі. Якби дати водній стихії волю, то і надалі так усе б і виглядало. Але наш Господь є мудрим Творцем і Паном усім своїм сотворінням. Тому ще на самому початку при облаштуванні землі, морських просторів, Бог визначає їм певні розміри, встановлює їм “міру”. При сотворенні водних просторів, вода готова була розлитися по всій поверхні землі. Однак Господь їй встановлює береги, далі за які вона не може зайти. Він оточує водні простори високими гірськими масивами, якими ніби “закриває” вихід. Творець також заспокоює шалені бурі і шторми, які на початках усього були подібними до плачу немовляти. Бог оповиває океан хмарами і густим туманом, ніби пеленами, і втихомирює його. Саме таким чином від початку творення і до моменту покарання людства всесвітнім потопом, Господь стримує могутні та потужні хвилі води. В Його владі тримати все в Своїй руці. Натомість людина дивиться на нестримну водну стихію з благоговінням та трепетом. Адже розуміє, що ця стихія їй не підвладна. І вона майже безсила в боротьбі з нею.

Тому океан, який може бути як спокійним, так і несамовитим, чітко вказує людині на її місце, її повну безпорадність в його просторах. Лише Сам Господь може керувати і направляти його. Лише Він має владу стримувати хвилі і бурі, встановлювати їм межі.

Такою ж владою Бог може стримувати цілий океан зла, тобто гординю сатани. Він завжди встановлює межі злу. Хоча Іов у своїх роздумах вважав, що беззаконня може перемагати, однак ця думка була помилковою. Адже Господь обмежує всі безчинства: «Ось покіль дійдеш, далі не перейдеш!» (Іов 38,11)⁶¹.

---

⁶⁰ С. Рідаут, *Книга Йова. Коментар*, 210

⁶¹ Там само, 211-212

Таким чином Господь демонструє Іовові, друзям та усім читачам два найбільших матеріальних створіння, які доступні для споглядання усім землянам, та визначають міру Господньої всемогутності.

В) Наступними розглядаються процеси, що відбуваються при зміні дня і ночі. Порядок змін світла і темряви є непохитним законом у гармонії природи. Вчасно приходить ранок і сонце освітлює землю, розганяючи морок. Разом з темрявою світло проганяє справи нечестивих і земля, що мала безформенні обриси вночі, починає сяяти у всій своїй красі. Але хто ж дає накази наставати ранку чи вказує, де розпочинатися світанку? Жодна людина, яким би розумом чи силою вона не володіла, не може ні затримати, ні прискорити всі природні процеси, розпорядитися, щоб природа діяла згідно їхніх наказів. Минають століття і тисячоліття, але не змінюється встановлений порядок, коли в певній частині світу починається схід сонця, що поступово освітлює всю землю світлом. Так само у певний час приходить вечір, що приведе за собою і темряву. І лише Господь, що на початку усього сказав: « Хай станеться світло» (Бут. 1,3), встановив раз і назавжди порядок цим природнім процесам⁶².

В історії людства були моменти, які описані у Святому Письмі, коли пророки на виконання слова Господнього могли дещо вплинути на світло і тінь. Наприклад, Ісус Навин сповільнював плин дня, а пророк Єзекія зміг звернути тінь на сонячному годиннику. Вони стали можливими лише завдяки особливій дії і дозволу Бога. Отож, ці винятки були дані нам для того, щоб підкреслити всю велич і могутність Господню, якій підвладно є усе в однаковій мірі, включаючи і світло також⁶³.

Маємо достойно славити Бога, який так досконало усе сотворив. Він тримає порядок в усьому, а ми стараймося хоча б побачити і прийняти з належною шанною усю цю незбагненну премудрість.

На світлі проявляються і всі гріховні справи. Адже лише при ясному світлі ми бачимо речі такими, як вони є насправді. Ми бачимо або прекрасне

---

⁶² С. Рідаут, *Книга Йова. Коментар*, 212

⁶³ Там само, 212-213

різноманіття форм і кольорів, або, в протилежному випадку, сліди руйнувань і безладдя. Отже, і грішники та їхні справи на світлі стають явним лихом. Тому вони і ненавидять світло, ховаються від нього в темряві. Адже світло їх ніби паралізує і вони не мають змоги завершити почате зло.

Коли ми собі уявляємо прийдешній новий світ, то розуміємо, що грішники не зможуть в нього увійти. Адже він буде місцем перебування світла, там зможуть перебувати лише сини світла. «А світильник для нього - Агнець» (Об.21,23)⁶⁴

Ці порівняння Бога зі світлом є найбільш ефективними і зрозумілими для Іова. Адже Той, Хто Сам і є світлом, для Кого є явними найпотемніші закутки кожної душі, не може помилятися зі Своїми присудами. Ця істина засвідчує, що в найшвидшому часі завершиться ніч і темрява у житті страждальця, і він побачить перші промені Божої зорі⁶⁵.

Г) Подальше дослідження Всесвіту приводить читачів до захованих від наших очей просторів. Господь запитує Іова, а разом з ним і нас, що відомо людині про глибини, де спочивають померлі. Де знаходяться брами смерті, і чи відомо, що заховано за ними? Хто ж міг дослідити усі ці місця? Адже як і тисячі років назад, так і тепер нашим сучасникам відомо не набагато більше про такі речі. Ми багато гордимся своїми пізнаннями в різноманітних галузях, але в цьому питанні людство не особливо просунулося. Ми не можемо щось конкретне сказати ні про джерела світла і темряви, ні про джерело зла. Господь іронічно зауважує: «Знаєш ти, бо тоді народився ти був, і велике число твоїх днів!»⁶⁶. В цей момент розуміємо, наскільки мізерним є наш вік в порівнянні з віком землі, її підвалин, небесних світил, Всесвіту загалом. Крім того, наскільки обмеженим є розум людини, можливості її пізнання і мислення. За весь час, що існує людство, навіть накопичуючи різноманітні знання в різних сферах, ми не можемо досконало дослідити усього сотвореного.

---

⁶⁴ С. Рідаут, *Книга Йова. Коментар*, 213

⁶⁵ Там само, 214

⁶⁶ Там само, 214

Немічній людині недоступні ні глибини морські, ні джерела моря, а також і шеол з усіма його мешканцями. Отже, якщо людина не розуміє багато чого у першопочатковому облаштуванні світу, то не має права і давати поради щодо теперішніх справ, Божого провидіння. Задля того, щоб смирити Іова, Господь наводить усі ці аргументи та змушує останнього задуматися, а що він, Іов, знає і може? Хто він, і як може засуджувати і сумніватися у справедливості Божій?

2.2 Природні явища

Надалі в своїх запитаннях Господь переходить до більш простих (на перший погляд) понять, як такі природні явища: сніг, дощ, мороз, роса, іній. І спочатку здається, що буде легше дати пояснення, ніж раніше. Але і на цих прикладах виявляється повна безпорадність Іова! Адже що людина може пояснити про сховища снігу чи граду? Це ж не певне місце чи територія на землі, не просто накопичення повітряної пари не зрозуміло в якому місці атмосфери! Нам здається, що ці сховища заповнені і чекають свого часу. Насправді вони виникають в один момент, тобто по потребі. Можна подумати, що це стається ніби за порухом чарівної палички, в дійсності ж - за задумом Божим. Адже Бог керує і цими процесами. Саме в Його руках є рятувати і милувати, чи призначити покарання⁶⁷.

Сніг, що є прекрасними кришталіками замерзлої води, служить для утворення захисту на ґрунті рослин взимку. Просто дивно, що утворюючись з прозорої води сніг має абсолютно білосніжний колір!⁶⁸ Сніг для багатьох поетів, простих спостерігачів служить взірцем білого кольору і чистоти. Адже ідеально білий колір називають білосніжним.

Таким же образом чистоти і напорочності є для усіх християн Ісус Христос. Коли євангелісти зображують подію Преображення Христового, то описують, що одяг Ісуса став більшим від снігу, а лице Його засяяло. Також пророки провіщали, що лише Агнець зможе відкупити наші гріхи, щоб вони стали білішими від снігу⁶⁹. Отож, можемо лише уявити собі Божу милість і премудрість, який має для нас невичерпні скарбниці чистоти, і приготував для людей велике помилування та очищення наших гріхів.

---

⁶⁷ С. Рідаут, *Книга Йова. Коментар*, 215

⁶⁸ Там само, 215

⁶⁹ Там само, 215

Однак багато людей відмовляються від прийняття Божої благодаті, тому і тримає Господь для свого гніву град, буревії, інші стихії. Град, на противагу снігу, як караюча рука Господа, улітку може повністю винищити увесь урожай. Град є іншою формою замерзлих крапель води і дощу. І якщо дощ має благодатну дію для усього живого, бо живить і напуває землю, живить навіть пустелі і степи, то та сама вода, але в вигляді граду може стати потоком смертельного гніву. Але і ці жахливі покарання будуть свідченням Божої справедливості⁷⁰.

Раніше Господь ставив такі питання, щоб, відповідаючи на них, Іов усвідомив своє нецтво, недостатність знань в різноманітних сферах влаштування світу. Тепер же, запитуючи про природні явища, Всемогутній показує немічність та безсилля Іова. Останній повинен зрозуміти, що не має жодного впливу ні на дощі, ні на град чи сніг. Якими б не були його потуги, не зможе захистити навіть себе самого від різних катаклізмів. Що вже тоді і говорити про вплив на будь-які атмосферні явища! Але якщо раніше він мусив прийняти божественні плани, то і тепер не має противитися силі Божого провидіння. Воістину, Божі справи, Його плани є грандіозними та мудрими. Тому Іов навіть не спробує хоч у чомусь, хоч частково стати суперником в цих діяннях. Так, він лише звичайна, проста людина, яка і помислити не може про щось подібне.

Адже могутність Господа всеохоплююча. Він наказує усім стихіям, він у своєму розпорядженні має сховища снігу і дощу, грому і морозу. Дощ проливається, там де Бог йому повеліває; всі потоки течуть в установлені місця. Хоча нам здається, що потоки величезні, що вода ось-ось вийде з берегів, але то лише наші страхи. Господь дав обіцянку Ною, що ніколи більше води не поглинуть повністю землю, і ми бачимо, що Він дотримується своїх слів.

Всемогутній Бог проливає води не лише там, де живуть люди, щоб дбати про їхній врожай і благополуччя. Саме Божа благодать робить землю плідною.

---

⁷⁰ С. Рідаут, *Книга Йова. Коментар*, 216

Якби навіть людина не обробляла землю, то та все одно давала б свій плід, як це було до створення людини. Бо в милості Бога є нагороджувати нас різноманітними плодами. Господь напуває також і безлюдні степи та пустелі. Адже і там ростуть рослини, які служать кормом для різноманітної живності. Хоча Бог з особливою прихильністю ставиться до людей, але не забуває Він і про диких тварин, і великих, і малих. Господь опікується також і цими створіннями, які не служать людям. Адже без такої охорони тваринам було б дуже несолодко. Він дбає про усіх з батьківською щедрістю і є милостивим до усіх⁷¹.

Саме Бог в певному сенсі є батьком дощу. Адже у останнього немає іншого батька. Лише Бог своєю владою і могутністю творить і скеровує в потрібному напрямі краплі дощу, проливаючи їх на спраглу землю. Також Він утворює і малесенькі краплини роси, які омивають вранці кожну травинку.

Утворення інею та льоду також стається завдяки Божому провидінню. За певний короткий проміжок часу вода твердне і покриває усе: ріки і озера, дерева та кущі - міцною кіркою, ніби могильним каменем. Причому скувати можна навіть поверхню безодні. Тому так і хочеться вигукнути: «З чийого лона лід виходить?». Адже творіння таке є воістину грандіозним і неперевершеним. Отож, Божа всемогутність і тут проявляється у повній мірі.

На противагу величі Бога можна протиставити немічність і безпорадність людини. Чи здатна людина заставити дощ пролитися? Чи може Іов таке зробити? Звичайно, що ні, він не здатен на таке. Ми не можемо нічого наказувати ні земним, ні небесним стихіям, адже не повеліваємо ними. Ми можемо лише просити Бога про милість для нас. І лише тоді небо почує землю, якщо сам Господь вислухає наші моління⁷².

Якщо підняти свій погляд на небо, то можемо побачити багато зірок і сузір'їв. Вони знаходяться далеко від нас, однак мають певний вплив на перебіг життя на землі. Тут не йдеться про вплив зірок на долі людей, ніби наперед їх

---

⁷¹ М. Генри, *Толкование книг Ветхого Завета, 643-644*

⁷² Там само, 644

визначаючи. Радше маємо на увазі залежність між розміщенням зірок і порами року. Сузір'я також служать для розрізнення днів і років на землі. І хоча зорі являються лише накопиченням небесної матерії, однак відіграють суттєву роль, впливаючи на земне. Який же набагато більший вплив має наш Творець, Мудрість і знання Його недосяжні! Адже Він сам створив усе своєю рукою, заснувавши усі закони природи, взаємний вплив різних тіл одне на одного. Хіба ж ми в праві повчати Господа, яким чином правити світом?⁷³

Людина не може повелівати зорями, найбільший мудрець не зможе зробити весну прохолодною, чи зиму теплою. Лише один Господь має таку владу над природними перебігом пір року. Він один знає, коли потрібно зорям сходити і заходити, Він керує цими процесами. Людина не лише немає влади над небесними світилами, вона і не знає до кінця їх закони, не може досконало їх дослідити. «Чи знаєш ти небес закони? Чи можеш їхній порядок на землі встановити?» (Іов 38,34). Господь і далі запитує у Іова, все більше показуючи невігластво останнього.

Завершуюючи цю серію запитань, Бог знову звертає наш погляд на небо, на хмари, бурі і блискавки. Хоча вони знаходяться значно ближче до нас, ніж зорі, однак ми розуміємо про їх природу не набагато більше. Чи здатен Іов викликати дощ чи повелівати блискавкою? І що зараз принесуть ці хмари: дощ і благодатну вологу для землі, чи бурю і руйнування? Як зупинити дощ, коли він уже достатньо пролився, як закрити той “бурдюк”?⁷⁴ Адже лише Господь може визначити, що земля уже достатньо зрошена, щоб ґрунт став благодатним і міг давати гарний плід. Бог управляє усім: і погодою, і негодою, тому завжди маємо уповати на Нього, молячись про заступництво для нас.

---

⁷³ М. Генри, *Толкование книг Ветхого Завета*, 644 - 645

⁷⁴ С. Рідаут, *Книга Йова. Коментар*, 220

2.3 Тваринний світ

Зараз ми переходимо до наступної частини висловлювань і запитань Бога. З попередніх розділів ми зрозуміли, якою недалекою та невченою є людина, якою слабкістю відрізняється, якщо порівнювати можливості людини і могутність Бога. Тепер спробуємо дослідити піклування Господа про усіх наших “братів менших”, тварин, птахів. Адже дійсно, усе, що сотворив Бог, перебуває під Його захистом і охороною. Навіть хижаки, описом життя яких починається цей розділ книги. Дехто вважає, що від хижаків немає жодної користі, навпаки, лише шкода, оскільки ті знищують інших тварин⁷⁵. Однак, це не відповідає дійсності, адже все в природі врівноважено. І ці звірі та птахи відіграють свою певну роль у існуванні усього тваринного світу.

А) Бог запитує, чи дає Іов левенятам їжу? Взагалі усе багатство Іова вимірювалося кількістю худоби, якою він володів: верблюди, вівці, ослиці, воли та ін. Господар дбав про свою живність, дбав про їх корм і стійло, бо вони помножували його достаток. А що ж стосується диких звірів, від яких людина не має жодного зиску? Хто може піклуватися ними? Навіть якби хтось захотів нагодувати цих хижих тварин, які вільно живуть у природі, (що виглядає досить дивно), то навряд чи здійснив би свій задум, бо це є небезпечно для здоров'я самої людини. Але людям і не потрібно того робити, адже милостивий Господь обдаровує усіх щедрою своєю рукою. І тому вони і далі існують на землі і розмножуються, що свідчить, що мають доволі корму для життя і виведення потомства. Господь так мудро подбав про усіх, дозволивши загибель одних тварин, які стають кормом для інших⁷⁶. У псалмах читаємо: «Левенята рикають за здобиччю своєю, поживи від Бога собі просять» (Пс.103,21).

---

⁷⁵ С. Рідаут, *Книга Йова. Коментар*, 221

⁷⁶ М. Генри, *Толкование книг Ветхого Завета*, 645-646

Б) Бог дбає не лише про різних звірів, але й про ненаситних птахів. Далі в тексті розповідається про пташенят крука, на яких батьки не звертають особливої уваги, коли останні просять їсти. І що залишається малечі? Вони голосно кричать, взиваючи до неба. І, оскільки більша частина їх все-таки доростають до дорослого стану, значить Бог дбає за цих малих⁷⁷! «Усі вони від тебе дожидають, щоб дав їм у свій час поживу. Коли даєш їм, вони її збирають, як розтулюєш твою руку, вони насичуються благом» (Пс.103,27-28).

Наскільки ж більше може отримати людина від Бога при потребі і нашому проханні, коли знаємо і довіряємо Господеві!⁷⁸

В) Що відомо Іову про виведення потомства дикими козами і ланями, які населяють гори? Чи знає хоч якась людина про термін їх вагітності? Адже на такий період лані ховаються у безпечно для себе місце, яке є недоступним для їхніх ворогів, тобто високо в гори. Ніхто не переймається такими питаннями, більше того, нам здається, що цей процес проходить якось сам по собі, без будь-якого втручання зовні. Насправді і ці явища не здійснюються без Божого провидіння. Він є тією силою і могутністю, без якої нічого не приходить і не стається. Лише Бог дбає про усіх, і в Його віданні лишається весь процес виведення потомства дикими тваринами. Думаю, жінкам втішно буде почути, що навіть у ланей пологи контролюються Господом, Він допомагає, щоб це відбулося успішно. Тому наскільки більше буде Всемогутній допомагати людям, які дочками і синами божими являються!⁷⁹

Малята короткий час перебувають біля своїх батьків, а далі - самі відходять і дбають про себе, перебуваючи під божим покровом. Чи не є це прикладом і для нас, щоб вчасно відпускати своїх дітей і самим їм дозволяти давати собі раду?⁸⁰

Г) Далі роздуми провадять нас до ще одного мешканця гір - дикого осла. Його спосіб життя кардинально відрізняється від ланей. Чи може Іов керувати

---

⁷⁷ М.Генри, *Толкование книг Ветхого Завета*, 646

⁷⁸ С. Рідаут, *Книга Йова. Коментар*, 222

⁷⁹ Там само, 223

⁸⁰ М.Генри, *Толкование книг Ветхого Завета*, 646

ним, усмирити і використати в своїх цілях? Цього не здатна зробити будь-яка людина. Бо дикий осел - це тварина, яка не піддається прирученню. Свійські осли мають свої обов'язки і мусять трудитися, виконувати певну роботу. Дикі - навпаки, люблять свободу, можуть бігати, де їм заманеться, і ні від кого не залежать. Однак і їм певні рамки встановлює Господь, дозволяючи вишукувати собі їжу на солончаках і бігати по степах. Їхня свобода має певну вартість, адже не можуть вільно і досхочу харчуватися та жити в безпечних стайнях, що є звичним для домашніх тварин⁸¹.

Д) Ще один цікавий представник тваринного світу - буйвол або одноріг. Це також дика, необуздана тварина, яка має до того ж величезну силу. Тому Бог, знову випробовуючи Іова, питає, чи той його приборкає і зможе заставити собі служити? «Чи ти прив'яжеш йому до шиї посторонок? Чи боронуватиме він за тобою ниву?» (Іов 39,10). І знову людина має визнати, що не справиться з такою задачею. Така дика сила підвладна лише Господеві і Він може використати її у власних цілях. Лише Він може сили зла примусити служити Його добрим намірам. Деякі тварини мають охоту служити людям, інші - для цього зовсім не придатні. Насправді, великим Божим даром є не лише здатність виконувати певну роботу, але і добре і щире серце, яке має бажання то виконувати. І мова вже йде не лише про тварин, про цей дар маємо молитися і ми, люди. Адже при цьому отримуємо певні благодаті і нагороди в нашого Господа, маючи смирення і бажання творити добро, і використовуючи той дар⁸².

Е) В наступних віршах ми звертаємо погляд на страуса. Це великий птах, котрий, однак, не вміє літати. І далі ми розмірковуємо над деякими особливостями цього створіння. Страуси мають гарне пір'я, яке робить його в чомусь подібним до павича. Павич гордиться і хизується своїм пір'ям. Коли він розпускає свій хвіст, то всі милуються і захоплюються такою красою. Однак інші птахи не заздять красі цих гордеців, бо ж багато ціннішими, навіть у

---

⁸¹ М. Генри, *Толкование книг Ветхого Завета*, 647

⁸² Там само, 647-648

наших очах, є прекрасний щибіт співучих пташок. Ми також захоплюємося могутністю та досконалістю польоту орла. Тому приклад птахів навчає і нас стриманіше ставитися до всього зовнішнього, наприклад, до красивого одягу інших людей, який інколи є нам недоступний.

Взагалі не одяг і краса являються чеснотами у Бога. Адже такого красеня, як страус, Господь обділив розумом, вважає його позбавленим глузду. Його недалекість полягає в тому, що цей птах зовсім не дбає про своє потомство. Він розкидає свої яйця усюди, де ходить. Вони можуть знаходитися на самих часто відвідуваних територіях, при дорогах. І тому з легкістю можуть бути розтоптаними іншими звірями чи людьми просто з необережності, чи знищені хижаками навмисно. Інші пернаті інстинктивно оберігають своїх майбутніх пташенят, ховаючи їх в укромних, менше доступних місцях.

Крім цього, страуси не висиджують свої яйця, не зігрівають їх, на відміну від інших птахів. І в подальшому яйця обігріваються або теплим піском, або сонцем, поки з них вилупляться пташенята. Дивно, як при такому відношенні до свого потомства, цей вид взагалі ще не вимер. Без Господнього провидіння і опіки це ніяк не вдалося б.

Загалом, автор засуджує таку нерозважливість страусів, коли ті є абсолютно безвідповідальними батьками, які не бережуть своє потомство, своє продовження, якусь частинку себе. «До власних дітей він жорстокий, мов би вони не його були; йому байдуже, що праця його марна» (Іов39,16). Якщо ти не дбаєш про плоди своєї праці, то даремні усі прикладені тобою зусилля.

Так інколи і ми можемо не дбати про свої душі, не ховатися від спокус і гріха. Так само і по відношенню до своїх дітей, більше дбаємо про забезпечення останніх якимось певним набором матеріальних благ, а так мало сіємо у них доброго духовного зерна. А потім, коли вони виходять у цей бурхливий і буремний світ, журимося, що не навчили їх протівитися злему.

Наступний момент, що призводить до призадуми у поведінці страуса є його інстинкт самозбереження. Хоча він фактично не дбає про своє потомство, але коли йому самому загрожує небезпека, він стрімголов біжить по пустелі,

здіймаючи крила. До того ж біжить так швидко, що навіть прудкононого коня легко може обігнати. Тут справджується той закон, що коли не дбаєш про інших, то з особливою заповзятістю дбаєш про себе, ніби ти і є найбільшою цінністю.⁸³

Є) Далі в тексті звертаємо увагу на тварину, яка хоча і не уступає в силі диким, однак, повністю віддана і служить людині. Йдеться про коня. А саме про такого коня, який служить господареві на день битви. В ту пору кіньми не вимірювалося багатство людини, тому і про Іова не говорять скільки він мав коней. Більш цінними була інша худоба: верблюди, воли та ін. Однак, напевно, що у Іова були ці красиві і сильні тварини, він міг спостерігати їх силу і грацію наочно.

В природі не існує іншої тварини, яка була б такою ж вправною для перевезення і людей, і різноманітних вантажів. І дуже добре, що людина має у своєму розпорядженні такого помічника. Кінь має не лише силу, а також вирізняється своєю красою і грацією. Спостерігаючи, як він красується розкішною гривною, як б'є копитом, готовий кинутися в бій, можна захоплюватися його величчю. А могутнє іржання і храп, заставляють жахнутися зі страху. Насправді ж, коні є настільки слухняними, що навіть дитина може управляти ними.

Людина використовує силу коня, хоча не від неї він отримав цю силу. Ні Іов, ні будь хто інший з людей не наділив цю чудову тварину усіма її позитивними рисами. Таку силу тварині дано Господом, а людина лише користується з неї.

Кінь вирізняється також своєю сміливістю і безстрашністю. Ми читаємо з захопленням опис такого коня, який наражаючись на небезпеку, сміливо рветься в гущавину битви. Він слухає лише голосу погонича і його запалює брязкіт зброї⁸⁴. Однак в Божих очах не ця якість є найважливішою. Бог говорить, щоб не покладатися лише на коня в своїх намірах. «Марна надія

---

⁸³ М. Генри, *Толкование книг Ветхого Завета, 648-649*

⁸⁴ Там само, 649

конем перемогти, він не врятує великою силою своєю» (Пс.32,17). Адже Бог є справжнім Творцем, і саме досконалі Його творіння і є прославою для Нього. Тому автор і заставляє Іова задуматися над своєю людською нікчемністю, впокоритися і просити спасіння у Того, хто є правдивим і могутнім Вседержителем⁸⁵.

Ж) Переносимо свій погляд на хижих птахів. Господь запитує у Іова, чи то він дав мудрість яструбові, щоб у встановлений час йому летіти на південь, у вирій? Хто навчив його таким премудростям? І яким чином перелітні птахи визначають, що уже пора збиратися в далеку дорогу? Чому вони здійснюють свій переліт, збираючись у зграї?⁸⁶ Запитань значно більше, ніж відповідей. Природу усіх цих особливостей життя птахів складно пояснити. І, звичайно ж, не людина навчає їх цьому. Тому варто пам'ятати, що саме Божа премудрість управляє не лише людьми, але і тваринами, і птахами, вкладає у них інстинкти, які допомагають у виживанні, а часто і рятують життя.

Другий представник хижих птахів - це орел. Він вважається царем серед птахів, так як може літати найвище. Сила і міць його крил, краса польоту гідні подиву і захоплення. Орел має гострий зір, бо ще здалеку бачить свою здобич. Він живиться іншими тваринами, розриваючи їх на шматки. Так і своїй дітей привчає до смаку крові жертви, щоб в майбутньому і вони також хотіли полювати. Але не самою живою здобиччю живляться ці хижаки. Вони також харчуються і падаллю. Тому орел, дещо по-своєму, але також чує запах битви. Але чує з іншої причини - передчуття поживи. Тому вважають, що орли зберуться на день Божого покарання, також відчуваючи, що матимуть в достатку чим поживитися.

Гнізда орли будують високо в горах, на самих гострих вершинах, щоб там почуватися у безпеці і самим, і потомству. В деяких моментах можемо провести аналогію із грішниками, які також самовпевнено вважають, що вміють себе заховати в певних недоступних місцях від гніву Божого і справедливої кари.

---

⁸⁵ С. Рідаут, *Книга Йова. Коментар*, 225

⁸⁶ Там само, 225

Однак то є самообман, адже Господь всюди нас бачить. І навіть, якщо ти знаходишся десь високо в горах, ти ніби стоїш ближче до самих небес, звідки приходить справедливе покарання⁸⁷.

Коли Господь описує один за одним усіх тварин, вони виглядають у цьому описі як створіння, гідні подиву. Все це разом звучить як чудова пісня прослави і подивування. Здається Сам Творець милується і дивується з того, що зумів створити⁸⁸.

Цей перший цикл запитань Бога щодо влаштування усього природнього і живого на землі допоміг Іовові нарешті відкрити очі. Він усвідомлює свою нікчемність, беспорядність і безсилля стосовно сотворіння Господнього. Іов нарешті починає бачити, яким зарозумілим і недалеким був, коли смів звинувачувати Бога, сумніватися у Його доброті і далекоглядності. Адже Той, Хто так премудро усе сотворив, Хто дбає про усі свої створіння, не може бути жорстоким. Тому Іов визнає, що був “легковажним” і вважає за краще замовкнути: «...покладу на уста собі руку» (Іов 40,4)⁸⁹

Бог провадить далі свою промову, призиваючи Іова оцінити, чи зможе він себе прирівняти до Господа? Чи він заперечує Боже правосуддя, виправдовуючи себе? Якщо би Іов дійсно мав владу суд чинити замість Бога, то чи зможе він контролювати сили зла і смирити гордих? Тоді дійсно Господь признав би Іовову силу і хвалив би його⁹⁰.

Але Іов мовчить, тому Вседержитель провадить далі свою розповідь, описуючи двох тварин: бегемота і левіятана. Дослідники Біблії сперечаються, яким конкретно тваринам відповідає даний опис. Чи тут йдеться про крокодила і дракона? Чи це описані символічно руйнівні сили хаосу? Більшість схиляються до останнього твердження. Придивимося ближче і ми до цих творінь.

---

⁸⁷ М. Генри, *Толкование книг Ветхого Завета*, 650

⁸⁸ Г. Честертон, *Книга Іова*

⁸⁹ С. Рідаут, *Книга Йова. Коментар*, 227

⁹⁰ Там само, 230

3) Бегемот- це образ звіра, який наділений великою фізичною силою. Він перебуває і владарює на суші, тут його царина. Все в описі цієї тварини свідчить про міць і силу: потужні м'язи, хребет, міцні кістки, сильні, неначе сталеві кінцівки і навіть могутній хвіст. Живиться він зеленню, травою. Але при цьому є тираном над своїми товаришами. Він лежить поміж інших звірів, ніби спокійно спостерігає за усім, що відбувається. Бегемот нічого не боїться, йому не страшна ріка, що вийшла з берегів і готова затопити усе навколо. Але разом з тим, його ніхто не може приборкати. «Чи може хто його за очі взяти, чи проколоти глodom йому носа?» (Іов 40,24). Тобто його сила є лише проявом його неосяжної гордині. Він живе за власними правилами, виконує лише свої забаганки і не здатний нікому прислужитися, щоб використати власну силу для добра інших.

Однак і ця істота є підконтрольна Господеві. Він створив її міцною і сильною задля здійснення певних Своїх благих намірів. Дивлячись на цього страхітливого монстра, маємо зрозуміти, що не можемо покладатися лише на власні сили. І це не лише фізична міць, але і певні розумові здібності чи душевна стійкість. Ніщо з вище переліченого не може бути предметом гордості і пихи, бо маючи перед собою портрет такого самовдоволеного звіра, маємо осягнути свою нікчемність!⁹¹

Існувала думка, що образ бегемота може символізувати сатану на цій землі. Він сидить всередині людини і зумовлює її гординю в серці. Він ніби прообразує внутрішні тваринні та тілесні побажання і пристрасті. Ніби звір, що виходить із землі (2 Сол 2,3-4), який має прояви антихриста, уособлюючи собою зло. Це внутрішнє зло зовні займає місце поруч з цілком мирними божими створіннями, як наприклад, вівця чи кінь. Але останні тварини приносять своїм трудом користь, служать людині. А ось бегемот звеличує лише самого себе, прославляє власну силу, живе лише для себе.

---

⁹¹ С. Рідаут, *Книга Йова. Коментар*, 231-232

Отож, те зло, що існувало в архаїчні часи, які описані в книзі, не змінилося, воно існує і зараз. Адже сутність зла лишається такою ж самою - це гординя і самовпевненість. І схильність до цих рис ми можемо прослідкувати у самого Іова, та і в нас самих. Це відбувається, коли ми через егоїзм, пиху чи самовпевненість відкидаємо потребу у Бозі⁹².

І лише Господь зможе впокоритися цей гріх, так само, як Він упокорює бегемота, що слухняний Йому. Бо ж Святий Дух може тримати в прийнятних межах пожадання тіла, стримуючи і приборкуючи його. Іов також починає розуміти і розкаюватися, що не мав повної довіри до Господа.

І) Левітан більшість часу перебуває у водній стихії. Це його царина і він тут панує над усіма сотворіннями. Тому багато дослідників сходяться на гіпотезі, що даний опис може відповідати крокодилу. Зображений він на сторінках книги досить докладно, з багатьма уточнюючими деталями. Це жахливе чудовисько, яке, однак, є досконале в своїй невразливості. Один його вигляд викликає лише страх і трепет. Ніхто не може подолати або хоча б поранити його. Це не під силу не лише одній, навіть самій сильній, відважній і озброєній людині, але навіть і групі людей.

Ця тварина має міцний подвійний панцир. Тому запитання, чи хтось підняв край його одежі, потрібно розуміти як, чи хтось зумів здерти той панцир? Це однозначно неможливо, бо тварина і близько не підпускає нікого до себе. Адже його паща є вмістилищем подвійного ряду гострих і жахаючих довгих зубів. Їх завжди видно, бо у крокодила немає губ, які би прикривали страхітливу пащу. Луска на його спині розміщена в сімнадцять симетричних рядів. Вона є дуже твердою і щільно прилягає одна до одної так, що її неможливо розсунути. Також луска є випуклої форми, тому вона по своєму вигляду нагадує щит. Але не лише верхня частина тіла має таку міцність, а навіть боки і черево, які у більшості тварин м'які та податливі, у нього є твердими і міцними.

---

⁹² С. Рідаут, *Книга Йова. Коментар*, 233-234

Опис його очей, які мають червонуватий відблиск, і цим нагадують світанкову зорю, також лякає. Адже цей колір видно навіть, якщо голова тварини знаходиться під водою. Коли він дихає, то «з пащі у нього полум'я виходить» (Іов 41,13). А зображення іскр та диму, які вилітають з ніздрів та пащі і здатні запалити все оточуюче, більше нагадують дракона, що дихає полум'ям.

Крім такого грізного зовнішнього вигляду, внутрішня будова є також взірцем досконалої сили і міцності. Могутня шия, грубі м'язи, тверде, мов камінь з жорна, серце - все створює неймовірну життєздатність цього страховиська. Незважаючи на свої великі розміри, цей звір досить спритний і енергійний. Його живіт, захищений лускою, залишає свій слід на болоті, коли цей монстр повзе або лежить: «неначе борона проходить по болоті» (Іов 41,22). Ще більш яскравий слід він залишає на воді, яка після його рухів так збурюється, що здається закипає. При цьому утворюється піна, яка ніби сивина покриває води ріки. Всі ці деталі підтверджують, що звір має потужну силу в своїх м'язах.

Оскільки ця тварина чудово захищена панциром, ніби бронєю, то логічно, що вона є невразливою до будь-якої зброї, починаючи з поширених в той час меча, а також і копія, і стріли, і списа. Також іграшками та половою для тварини являються найміцніші в той час матеріали та предмети: залізо, мідь, каміння з пращі, ціп. Це чудовисько не лише є страшним для людей, воно також є неперевершеним в царині інших тварин: «Він позирає на усе гордо, він цар над усіма гордими звірами!» (Іов 41,26).

Ще перед описом усіх переваг цієї тварини, Господь ставить запитання, чи може людина впокорити цю істоту, чи здатна приручити і забавлятися нею, немов дитячою іграшкою? І тут напрошується ще один висновок. Оглядаючи таку досконалість сили і міцності творіння, відразу себе запитуємо, а яким же є Творець усього цього?⁹³.

---

⁹³ С. Рідаут, Книга Йова. Коментар, 236

Однак, не лише опис величі і могутності Бога ми можемо побачити, роздумуючи над описом цього сотворіння. Якщо дивитися глибше, то у подобі могутності звіра бачимо ще й потенційну силу гріха. Одним з найбільших гріхів є гординя, яка завжди протиставляла себе могутності Божій. В історії людства ми спостерігаємо багатьох правителів, які в своїй гордині прагнули створити наддержаву, які хотіли безмежної влади. Вони намагалися поставити себе вище понад усім, навіть протиставитися Божій владі. Такі можновладці завжди вирізнялися жорстокістю і тоталітаризмом. І в часи розквіту таких держав здавалося, що міцнішої конструкції немає. Що ніщо їх не розхитає і не зруйнує. Однак історія показує, що все, що створене людиною, має свій початок і своє закінчення. Адже всі величезні імперії світу спочатку створювалися, зростали, але однаково занепадали.

Щодо Іова, то чи допустить він, щоб хоча б слід гріха гордості замешкав у його душі? Адже якщо порівняти з лагідним і сумирним: «Прийдіть до мене усі струджені та обтяжені,- і Я вас заспокою!» (Мт. 11,28) - як промовляє до нас Господь, маємо повну протилежність. Адже гріх гордині та його володар - сатана, не має ні милості, ні співчуття. Він дихає лише непокорю, зневагою, ненавистю. Він є грізним і сильним у своїй могутності⁹⁴. І тому, коли Іов побачив усе жахіття і наслідки навіть найменшого зародку непокори і гордині, він зрозумів, що мусить з коренем вирвати ці прояви зі свого серця.

Як бачимо із промов Господа, Він не відповідає на запитання, не вирішує загадки, а Сам їх ставить. І хоч як це не дивно, але Іова задовільняє таке перерахування незбагнених фактів, воно втішає його. Він відчуває грізний дух нашого Творця, хоч Господь і не пояснює своєї мети, проте «загадки Божі втішають сильніше, ніж людські відповіді»⁹⁵. Господь майстерно не розвіює сумніви Іова, навпаки, він заохочує і далі, ще більше сумніватися в інших речах, поки нарешті, в просвітленні, він не засумнівався у самому собі. І хоча через призму людської логіки світ виглядає ще безглуздішим, ніж спочатку

---

⁹⁴ С. Рідаут, *Книга Йова. Коментар*, 236-239

⁹⁵ Г. Честертон, *Книга Іова*

вважав Іов, але ми проглядаємо певну тенденцію. В певних натяках, в образах можна побачити, що таємниця Бога обов'язково радісна! Це проглядається в радості Божих синів при сотворенні світу, в натяку на майбутню остаточну битву для перемоги над злом, для якої зберігаються сховища граду. Таким чудовим для нас є очікування радості, «... що світяться крізь незнання, наче золото крізь хмару»⁹⁶.

---

⁹⁶ Г. Честертон, *Книга Іова*

2.4 Впокорення Іова

Протягом усіх роздумів в книзі Іов проявляв себе по-різному: він і сердився, і дратувався, і був стривоженим та впертим. Ми переживали особливо тоді, коли він нешанобливо звертався до Бога. Адже це говорив праведник, який на початку розповіді був чистим перед Господом. І хоча він впав, але Бог не відкидає його, а терпеливо напоумлює. Тому відмічаємо, що Іов поступово повертається до свого попереднього стану, нарешті його розум знову стає світлим, а його жахливий фізичний і моральний стан не заважає мислити тверезо. Через покаяння, через відмову від своїх попередніх висловлювань, для нього приходить прощення. Хоча і досить важко було переконати Іова в його помилках, але благочестиві люди все ж таки здатні побачити і зрозуміти свої прогрішення. Він стає смиренным і розкаюється в своїй нетерпимості, в своїх необдуманих словах⁹⁷.

Якщо людина не дотримується принципів істини, то можуть виникати розпусні думки і вчинки. Отже, щоб бачити все в правильному світлі, необхідно пізнати істину. Іов нарешті розуміє, що могутність Бога, мудрість і сила так само проявляються як в справах, що їх творить Бог, так і в Його величних задумах. Хіба є щось неможливим для Того, хто в своїй премудрості сотворив бегемота і левіятана, хто керує цими монстрами і впокорує їх? Іов ніби і раніше знав це, але зараз він *пізнав* цю істину. Бо ж він, Іов, простий смертний, раніше сумнівався, в справедливості Всемогутнього, в тому, що Господь творить все з великою любов'ю і гармонією. Нарешті страждалець починає розуміти свою нікчемність і обмеженість своїх знань і міркувань. Адже він розмірковував про речі, які не під силу людському розумові. Те, про що він і не здогадувався, над чим не задумувався, все утримує Господь у своєму віданні, врівноважує і

---

⁹⁷ М. Генри, *Толкование книг Ветхого Завета, 660-661*

управляє усіма процесами у нашій Вселенній. Бог може зробити все, Він навіть може підняти Іова з усіх його страждань і принижень. Хоча раніше сам страждалець бачив лише одне закінчення: смерть і небуття, але зараз він вірить, що Господь може і його муки припинити і визволити від усіх бід.

Бог знає усі наші думки, Він усвідомлює всі наші найменші помисли. Тому безглуздо змагатися з Всемогутнім, адже Він може при бажанні протистояти будь-яким нашим планам. Раніше Іов з жалем говорив про Господа, що Той зробить усе, що забажає (Іов 23,13). Тепер Іов признає цю саму істину з великою надією і оптимізмом. Адже, якщо у планах Бога є дати нам сподівання і майбуття, то ніщо цього не перекреслить, хоч би ми й самі бачили для такого майбутнього нездоланні перешкоди⁹⁸.

Отже, грішник остаточно визнає свої провини і цим перекреслює усі свої слова, які були сказані несправедливо по відношенню до Господа: «Тому я говорив про те, чого не розумію; про чуда, мені незбагненні, що я їх не знаю» (Іов 42,3). Він гірко розкаюється і просить пробачення. Він впав ницьма і тепер смиренно запитує, цитуючи самого Бога: «Вчуй же, я буду говорити, питатиму тебе, - навчай мене» (Іов 42,4). Зараз звучить чудове і мудре признание Іова: «Я чув лиш те, що говориться про тебе, але тепер на власні очі тебе виджу» (Іов 42,5). Тобто все те, що раніше Іовові розповідали про Господа, те, що він освоїв протягом свого життя - всі ці знання і настанови були вірні. Але вони не доходили до серця Іова. А зараз він опинився у Божій присутності, його самого, його розум, просвітило світло Божої святості і премудрості. Можна порівнювати себе з іншими, хорошими, людьми і виправдовуватися чи величатися. Але коли ти знаходишся в світлі Бога, то не маєш чим похвалитися. Бо тоді на твоєму одязі видно кожну плямку, кожну складку, кожну прогрішину. Тому Іов побачив і свою гординю, і свою несправедливу упередженість, зрозумів марність і своїх нарікань, і гірких звинувачень, і своєї

---

⁹⁸ М. Генри, *Толкование книг Ветхого Завета*, 661

непокори. Він стидається тих своїх висловлювань, він зрікається своїх слів, він щиро у них кається.

Щире каяття Іова - це сильне і глибоке почуття. Воно значно більше по своїй силі, ніж просто усвідомлення своєї вини. Іов мусив пройти через усю глибину своїх страждань, щоб усвідомити, побачити, прийняти Господа усім єством своїм. Він нарешті зумів віддати належну честь Господеві і не залишити в серці навіть тіні сумніву щодо Божої величі і премудрості. Очевидно, що це саме ті слова, які хотів почути Вседержитель. Ці слова не були сказані в ту пору, коли у Іова було багатство і достаток, а життя було прекрасним і благополучним. Вони визріли лише тоді, коли Іов перестраждав і опинився на “попелі і поросі”⁹⁹. Лише пройшовши повний страдницький шлях, душа очищується і виростає для сприйняття повної слави Господа!

Звичайно, не лише проста людина, а й один з найкращих людей – Іов, не може усвідомити всієї таємниці Божественного. Але та віра в Бога, яку він мав, та величезна довіра, яка зростає в період страждань, дала свій плід і допомогла зцілитися Іовові та вилікувати усі його рани, не лише тілесні, але і духовні.

---

⁹⁹ С. Рідаут, *Книга Йова. Коментар*, 241-242

3 Актуальність страждання в наш час

Страждання випадають на долю кожної людини. Звичайно, переважній більшості не хочеться переживати негаразди, власні страждання гіркі і неприємні, тому зазвичай людина бунтує проти них. Завжди значно комфортніше знаходитися в такому стані, коли в житті все добре. Добре в твоїй душі, в родині, на роботі, у твоїх близьких і товаришів. Завжди хочеться жити в такій країні та в такому суспільстві, де поважають людську особу, рахуються з тобою, створюють зручності для життя і розвитку. Змінюються часи і народи, людство досягає певних технічних звершень, які урізноманітнюють, в багатьох моментах спрощують і прикрашають життя. Але, все одно, ми не можемо змінити закони буття, і тому кожна людина в певний час страждає. Інколи ці переживання короткочасні і поверхневі, інколи досить глибокі і тривалі. Проте таємниця страждання залишається особистою таємницею кожної людини. Однак, в певні моменти історії людські страждання бувають масовими, і тоді великі території, цілі країни і народи охоплені пережиттям спільної проблеми.

Так, 24 лютого 2022 року на території нашої рідної України розгорнулася повномасштабна війна, яка триває і зараз. І ми усі, навіть ті українці, які зараз знаходяться далеко від Батьківщини, маємо спільну трагедію. У кожного з нас свій досвід, свої втрати, інколи неспівмірні, але ми об'єднані цією війною, спільним ворогом. Ми маємо загальний досвід пережиття усіх негараздів, невиправданих сподівань, розбитих мрій і переоцінки цінностей.

Людина в період війни переносить не лише фізичні страждання, матеріальні втрати, загибель рідних чи друзів. Багатьом доводиться страждати також і духовно, морально. Тому хотіла б детальніше зупинитися на понятті психологічної травми, яка стала особливо актуальною в наш час.

3.1 Психологічна травма в час війни

В силу того, що зараз переживаємо активні воєнні дії, психологічна травма та відновлення після перенесених травмуючих подій заслуговують на більш ретельне їх вивчення. Адже коли людина напругу стикається з ворогом, з насильством, такі розлади виникають значно частіше. За однією з оцінок, порушення психіки виникали у близько сорока відсотків чоловіків серед усіх жертв у часи Першої світової війни в британській армії ¹⁰⁰. Адже чоловіки, солдати опинялися в умовах постійного стресу із-за жахів війни, загибелі товаришів, у страсі за власне життя.

На жаль, спочатку медики навіть не вважали за потрібне надавати допомогу таким пацієнтам, та, з часом, ставлення до цих проблем змінилося. Було визнано, що це справжні психічні розлади, для лікування яких необхідно застосовувати психоаналіз, і поводитися гуманно з такими пацієнтами. Адже переживати такий стан можуть усі без винятку, а не лише боягузи, як вважалося попервах. На численних прикладах було доведено, що психологічно страждати можуть також і люди з високими моральними якостями, які в бою відзначалися відвагою і хоробрістю.

Після закінчення Другої світової війни психіатри, які вивчали цю тему, зауважили, що до війни «звикнути» неможливо. Адже, перебування в умовах боїв зумовлює настільки високе психологічне напруження, що здатне зламати будь-яку людину. Особливо, якщо таке перебування є тривалим в часі.

Зараз даний розлад отримав офіційну назву «посттравматичний стресовий розлад». Дослідники проаналізували не лише причини його виникнення, а і узагальнили етапи перебігу даного розладу та розробили, відповідно до цього, схему допомоги на різних етапах. Згідно визначення, при психологічній травмі виникає відчуття «інтенсивного страху, безпорадності,

---

¹⁰⁰ Д. Герман, *Психологічна травма та шлях до видужання: наслідки насильства – від знуцань у сім'ї до політичного терору*/ перекл. Оксана Лизак, Оксана Наконечна, Олександр Шлапак, Львів: Видавництво Старого Лева, 2023, 39-40

втрати контролю та загрози знищення»¹⁰¹. В той період, коли виснажуються захисні сили організму, виникає невідповідність, нескоординованість між сприйняттям і усвідомленням, реакцією організму і пам'яттю. Важка психологічна травма розриває зв'язки між нервовою і м'язевою системами і блокує самозахист.

На жаль, в свідомості і підсвідомості людини ще довго зберігається пам'ять про травмуючі події. Коли в фізичному вимірі уже нічого не відбувається, то через пам'ять людина знову і знову повертається до переживання. Вона відчуває або постійну тривожність, вбачаючи у всьому небезпеку; або носить у собі незгладимий відбиток того моменту; або перебуває у стані заціпеніння, капітуляції¹⁰².

Посттравматичний синдром руйнує звичні людські стосунки у спільноті. Він порушує відносини і в родині, і з друзями, зв'язки в громаді. Адже при такій травмі руйнується самооцінка особи, її базове відчуття довіри. Психотравма порушує віру в природний та божественний порядок речей. Адже з дитинства, маючи піклувальників, батьків, у людини створюється відчуття безпеки в цьому світі. Завдяки такому піклуванню, формується сприйняття світу, як середовища, гостинного для людини. У травмуючих ситуаціях люди інтуїтивно звертаються до першоджерела своєї безпеки та захисту, а саме до матері або до Бога. Якщо вони не відчувають цієї підтримки, то їх базова довіра, віра у божественний і природний порядок речей, зазнає краху, руйнується. І тоді виникають почуття відчуженості, відкинутості, які пронизують усі основні стосунки – від руйнування в родині, і до спустошення довіри у церкві, громаді.¹⁰³

Основними переживаннями психотравми є відчуття безпорадності у побудові власного життя, у власній особистості та відчуження від інших. Тому при одужанні важливо відновити самовпевненість, підняти самооцінку та

---

¹⁰¹ Д. Герман, *Психологічна травма та шлях до видужання*, 63

¹⁰² Там само, 66

¹⁰³ Там само, 93-94

створити нові стосунки. Одужання може прийти лише у відновленні суспільних зв'язків, бо в самоізоляції цього не може відбутися.

У відбудованих зв'язках з іншими людьми постраждала особа відновлює психологічні функції, пошкоджені або деформовані внаслідок травматичного досвіду: здатність довіряти, автономію, ініціативність, спроможність, ідентичність та приватність. Ці функції формуються у стосунках з іншими людьми, отже, і відновлюватися вони також мають у стосунках¹⁰⁴

---

¹⁰⁴ Д. Герман, *Психологічна травма та шлях до видужання*, 231

3.2 Філософія страждання

Як у давнину, так і зараз, в період незгод ми хочемо розібратися у причинах своїх страждань. Напевно дуже багато людей звертаються, кричать в цей час до неба, до Бога, так як у свій час кричав багатостраждальний Іов. Чому так сталося з нами? Чим ми завинили? Чому маємо таке переживати? Ці запитання змушують нас знову повертатися до роздумів, до філософських пошуків, до звернення до Слова Божого, як Нового, так і Старого Заповітів.

Поглянемо, як розглядали і трактували проблему страждань філософи-екзистенціалісти. Представниками цієї течії є Мартін Хайдеггер, Карл Ясперс, Мартін Бубер, Гілберт Честертон та ін. Релігійний екзистенціалізм - це філософська течія, яка розглядає людину, як Боже творіння. Але це творіння не є завершене і досконале, і при цьому Господь не обмежує діянь людини, не ставить якихось рамок. Тому через своє буття, протягом усього життя вона самостійно має вдосконалюватися, зростати в осягненні таємниці Бога. Екзистенціалісти вважають, що людська сутність виходить за межі її земного існування. Тому вона має працювати над собою та прагнути пізнати і Господа Бога, і свою вічність. Людина в своєму розвитку прагне спілкування з Богом, бо інакше не зможе піднятися над щоденними негараздами, абсурдними життєвими ситуаціями.

Зокрема, в творі Г. Честертонна «Книга Іова», автор таким чином коментує місце людини в Старому Заповіті. «Можна сказати й так: Старий Завіт настільки наполегливо підкреслює особистість Бога, що люди в ньому майже безликі. Якщо Його гігантський розум не задумав чогось, цього ніби й немає; воно нестійке, порожнє.»¹⁰⁵. Але, на думку філософа, саме книга Іова відрізняється тим, що в ній досліджується, яким же є задум Бога щодо людини?

---

¹⁰⁵ Г. Честертон, *Книга Іова*

Чи буде милостиво жертвувати людською волею заради волі Господа, адже Він більш мудрий, більш милостивий? Честертон вважає цю книгу «найцікавішою з книжок нинішніх». Адже філософське поняття віри, глибокої віри є завжди актуальним. Віра є загальним поняттям, вона не створюється, щоб підходити лише одній конкретній людині і не може бути приватною. Віра є для того, щоб будь-яка віруюча людина змогла цей світ зрозуміти, дізнатися «як все насправді; дізнатися, що є, а не що нам здається»¹⁰⁶. Образ Іова автор змальовує, як людину спрагнену правди, який хоче дошукатися до істини, хоче почути пояснення Бога. І хоча він може і сперечатися, навіть сваритися з Богом, але ставиться до Нього з глибокою повагою, пошаною. І ось диво, ось парадокс усієї книги: Господь так нічого і не пояснив, нічого не відповів на закиди страждальця, не відкрив своєї мети. Він лише описав створений Ним світ, але Іов утішився! Більше того, Бог вказує на певну ірраціональність (з людської точки зору) влаштування світу, якої раніше Іов не помічав: наприклад, дощ зрошує і пустелю безлюдну, а не лише існує для задоволення людських потреб. Окрім цього Честертон вважає, що ця книга ясно показала євреям, що Бог не завжди карає гріх стражданнями, і навпаки, не завжди винагороджує праведність – процвітанням. Саме цим твердженням книга «врятувала» єврейський народ і підготувала його до великої місії – бути народом, в якому народиться наш Спаситель. Для читачів ще з прологу є зрозумілим, що Іов страждає не тому, що був найгіршим серед людей, а тому - що він був одним з найкращих. І саме на стражданнях Іова було показано, як може страждати праведник, саме на його прикладі постала інша постать Старого Завіту – слуги Ягве, який являється прообразом Христа¹⁰⁷.

У філософському творі «Два образи віри» Мартін Бубер розглядає дві релігійні парадигми: юдейську та християнську. В юдейського народу не виникало питання, чи вірити в Бога. Адже цей народ уклав союз з Господом і всі жили відповідно до власного усвідомлення даного закону. Звичайно,

---

¹⁰⁶ Г.Честертон, *Книга Іова*

¹⁰⁷ Там само

можливо знати, що Бог існує, і намагатися від Нього заховатися, а можна, цілком довірившись Йому, жити перед Божим обличчям. Саме такою людиною, юдеєм (по духу, а не за походженням), який довіряє Богові, для Бубера являється Іов. Він живе, страждає і відкрито виявляє свої почуття Всевишньому. При цьому віра Іова, яка є дійсно живою вірою, існує незалежно від жорстоких реалій оточуючого світу. Він понад усе прагнув побачити живого Бога, почути Його слова і думки. Таке прагнення Іова здійснюється, Бог являється Іовові і відкриває Свою сутність, дає Себе пізнати¹⁰⁸. Таке пізнання, така довіра допомагає Іовові прийняти смиренно свої страждання, і визволитися від них.

В християнстві, на думку Бубера, склалося інше бачення ролі Бога в спасінні людини. Уособленням цієї парадигми є апостол Павло. Християни вірують, що Божий Син зійшов на землю, щоб прийняти страждання заради людини. Цей новий образ Бога давав силу і надію християнам протягом двох тисячоліть. Філософ пояснював, що кожна людина є грішною, тому заслуговує на страждання, але може бути відкуплена, увірувавши у страждання Бога. Тому головним для спасіння людини є визнання істинності існування Христа.¹⁰⁹

Без Ісуса Христа кожного з нас спіткала б доля Іова, який страждаючи, застиг між довірливою надією та відчуттям безнадії й абсурдності життя. Без Христа і Його смиренного служіння Божій справедливості ми також тупцювати б на одному місці, чекаючи на якогось визволителя. Ісус - не звичайний філософ страждання, який мудрістю намагається пояснити його сенс, щоб трохи полегшити біль. Він сам у всьому дав приклад, став стражденим слугою Ягве, щоб показати смирення у прийнятті волі Божої, пошук Його справедливості...¹¹⁰

---

¹⁰⁸ В. Фуркало, «Релігійно – філософські інтерпретації образу Йова»// Житомирський державний університет, 2012, < <https://eprints.zu.edu.ua.>> (дата звернення:21.11.2023)

¹⁰⁹ В. Фуркало, «Релігійно – філософські інтерпретації образу Йова»

¹¹⁰ В. Храбатин, «Іов і слуга Ягве: як вірити Бога, якщо страждання незаслужені?»

3.3 Страждання в поглядах сучасників

Задля допомоги у стражданнях народу, багато наших священників щодня висловлюють своє бачення ситуації, духовну підтримку своїм вірянам, всім потребуючим. У Хрестопоклінну неділю, 19 березня 2023 року, у своїй проповіді Блаженніший Святослав висловив свої роздуми про зміст людського страждання у часі війни, про місце Бога у наших стражданнях¹¹¹.

Блаженніший розповідає, що питання про страждання проходить основною думкою через усі книги Святого Письма. Ми можемо зрозуміти, чому страждає грішник, адже це виглядає як справедлива заплата за його гріхи. Важче пояснити, чому страждає праведник. І саме основне, чому Господь «мовчить» на такі страждання, чому допускає їх? Адже в історії Ізраїлю багато разів ми бачили повторення таких ситуацій. Ще псалмоспівець Давид у 79 псалмі описує таку жахливу картину, коли храм сплюндрований, а тіла слуг Його віддали на поживу звірам і птахам. Значно пізніше, у часі Другої світової війни, нацисти знищили мільйони безневинних юдеїв у газових камерах лише за їх приналежність до єврейської нації .

Насправді, Бог не є німим спостерігачем, саме це ми засвідчили, коли вивчали книгу Іова. Розуміємо, що серед криків болю і страждань важко слухати, ще важче почути і сприйняти слова утіхи. Тому Всемогутній і не промовляє до нас якісь лагідні чи заспокійливі слова. У відповідь на людські страждання Він дає нам Бога - Слово, Свого Сина, який уподібнюється до нас в усьому, крім гріха; переживає усе, що і кожна людина: біль, смуток, розпач,

---

¹¹¹ «Проповідь Блаженнішого Святослава у Хрестопоклінну неділю 19 березня 2023»// сайт: [ugcc.donetsk.ua < https://www.ugcc.donetsk.ua/propovid-blazhennishogo-svjatoslava-u-hrestopoklonnu-nedilju/](https://www.ugcc.donetsk.ua/propovid-blazhennishogo-svjatoslava-u-hrestopoklonnu-nedilju/) (дата звернення: 24.10. 2023)

зраду, знущання. Він приймає розп'яття і смерть, щоб не лише подолати наслідки гріха, щоб вказати нам дорогу до Божого Царства і дати нам спасіння.

Греки вважали, що Бог є байдужим до людських страждань. Саме в цій байдужості і проявляється Його досконалість. А після проповіді апостолів виявляється, що Бог не лише співчував, Він *співтерпів* з кожною людиною, починаючи від тих, хто жили в прадавні часи, і закінчуючи тими, хто ще житиме в майбутньому, аж до останніх днів. Ще пророк Ісаїя проповідував про силу ран Христа: «Та він наші недуги взяв на себе, він ніс на собі наші болі. [...] Кара, що нас спасає, була на ньому, і його ранами ми вилікувані» (Іс.53, 4-5). Отже Господь знає про всі наші болі і страждання не тому, що бачить нас і слухає нас, а тому, що Сам переніс ці страждання, воплотившись у Своему Синові - Ісусові Христові.

Ми можемо провести аналогію між людським стражданням і первісним хаосом, небуттям. Бо ж коли людина страждає, то все навкруги здається чорним і безперспективним. Але коли в це страждання входить Бог, то Він дає іскру життя, темрява перестає бути безпросвітньою, в ній народжується світло. Це світло приносить щось нове в наше життя, приносить визволення від безмежного болю і розпачу. Світло Христа нам показує, що завдяки Божій присутності, ми маємо нові життєві сили, що допомагають забути образи і болі. Отці церкви говорили, що з болю може народитися свобода. Однак в цьому немає людської заслуги, це Божа допомога, Його перемога, воскресіння, що і нас рятує.¹¹²

Можливо не всі свідомі того, що зачасту болить не сама рана, а більше нерозуміння для чого ми її переживаємо. Тому і нам в часі війни болить певне неусвідомлення цілі наших страждань. І великою мірою від того, чи зуміємо ми знайти у цьому сенс залежить наша перемога. Адже для перемоги недостатньо лише потужної новітньої зброї, недостатньо правильної військової стратегії, але необхідна наша духовна сила. Бо перемігши болі, переживши страждання,

---

¹¹² « Проповідь Блаженнішого Святослава у Хрестопоклонну неділю 19 березня 2023 »

ми повинні зрозуміти свої завдання, вистояти і розвиватися. В часи Іова ще не було такої сили, яку ми маємо зараз, а саме сили животворящого Господнього Христа. Саме на хресті наш Спаситель своїми ранами зцілив усі наші болі, дав нам надію на перемогу!¹¹³

Звичайно, ми, люди, є обмежені в можливості пізнання Бога, істини. Адже нам відкрита лише мала частина усїєї повноти картини життя. Та уроки книги Іова вчать нас довіряти Господеві. Як часто трапляється, що з плином часу ми по-новому можемо поглянути на трагічну ситуацію. Можемо усвідомити, що страждання дозволило нам піднятися над комфортним життям і допомогло зустріти Того, Хто є дійсно важливим. Пізнання Бога, довіра до Нього стали тією зцілюючою силою, яка загоїла рани Іова. Та сама сила може і нам допомогти відновити віру, загоїти рани війни, врятувати людину від своїх минулих переживань.

Смиріться, отже, під могутньою Божою рукою, щоб він підняв вас угору своєчасно. Усяку журбу вашу покладіть на нього, бо він піклується про вас. Будьте тверезі і чуйте! Противник ваш, диявол, ходить навколо вас, як лев ревучи, шукаючи, кого б пожертви. Противтеся йому, сильні вірою, відаючи, що таких самих страждань зазнають і брати ваші скрізь по світі. А Бог усякої благодаті, що вас покликав до вічної своєї слави у Христі, він сам, коли постраждаєте трохи, вас удосконалить, утвердить, зміцнить, утривалить. Йому слава і сила по віки вічні! Амінь. (1 Пт 5, 6-11)

Філософія книги Іова показує, що плани і міркування Всевишнього не завжди співпадають з людською логікою. Установлений Ним порядок є єдиним правильним і являється в кінцевому результаті спасенним для людини. І це не зважаючи на терпіння і випробування, які випадають на людську долю, і здаються нам незаслуженими. Ця книга навчає нас з довірою ставитися до Бога, вміти підкоряти свою волю Його волі. Адже не зважаючи на певні помилки людини, Бог ніколи не залишає грішника, не відвертається від нього, завжди прагне допомогти.

---

¹¹³ « Проповідь Блаженнішого Святослава у Хрестопоклонну неділю 19 березня 2023 »

Висновок

Прочитавши книгу Іова та опрацювавши сучасні коментарі на неї можна зробити кілька висновків.

Якщо в світлі людських уявлень страждання і випробування виглядають глибокими і незаслуженими, все ж таки вони мають певну милосердну Божественну мету. В силу обмеженості людського сприйняття, ми не можемо бачити повну картину Божого замислу. Якби ми могли все осягнути, знати усі факти, то це відкрило б нам таємний зміст мети Господа.

В книзі автор допомагає читачеві побачити, яким Бог є насправді, а також якої віри Він очікує від людей, як Його створінь. З тексту книги ми досвідчуємо, що Бог є Всемогутній, Він завжди ставить межі злу і сатані, і тому має над ними абсолютну владу.

Прочитавши книгу, складаємо певне уявлення, чому в житті трапляється так, що страждає праведник, тоді як грішник може процвітати. При цьому пояснення страждання, як покарання за гріх, яке дають друзі, категорично відкидається. Адже вони не знають повної картини, не мають повної інформації про стан речей. Самий наймолодший зі співрозмовників, Елігу, має більше правоти, коли вважає, що страждання може виховувати, навчати і очищати людину.

Бог не дає прямої відповіді Іовові про причину його страждань. Однак прослідковується думка, що це знання неосяжне для розуміння людини, воно виходить за його межі. Ми маємо довіряти Богові завжди, а не лише в той час, коли маємо здоров'я і благоденство. Тому з цієї довіри випливає і переконання в тому, що страждання – це випробування для нас. Адже своє істинне обличчя, свої навіть ретельно приховані риси і наміри, ми проявляємо лише в стресових ситуаціях.

Ми не отримали вичерпного пояснення страждань, коли дочитали книгу до кінця. Але при цьому осягаємо істину, що не все має бути відкрито нашим очам, нашому сприйняттю для нашого ж блага. Досвідчуємо, що як усе Святе Письмо в цілому, так і книга Іова містить як одкровення, так і замовчування. І одне, і друге повинно зміцнювати нашу віру і виводити її на новий рівень. Автор прагне не так показати читачеві найповнішу розгадку страждання, як описати переживання і достойне поведження людини в стражданні, ставлення страждальця до Бога і спілкування з Ним.

Завершальна промова Бога є кульмінацією усього твору. На прикладі влаштування Всесвіту, висвітлення законів природи та влаштування життя усіх живих сотворінь, можемо зрозуміти обмеженість і неспроможність людини для осягнення Божого промислу. Тому закономірно, що і в духовному вимірі людина не здатна зрозуміти задумів Бога. Всемогутність і премудрість нашого Господа не піддається жодним сумнівам, отож маємо довіряти Богові, що би Він не робив. Саме перенісши невимовні і глибокі страждання, Іов зумів пізнати Бога, він навчився довіряти Його могутності і доброті.

Книга Іова є також певним передбаченням приходу Христа в наш світ. Адже Іов просить про посередника між людьми і Господом, він благає про Того, Хто колись заступиться за нас. Бо саме Христос стане і нашим відкупителем, і воскресить мертвих, щоб усі праведні змогли увійти до Царства Божого у вічності.

Після зустрічі з Богом Іовові вже не потрібна відповідь на запитання: «Чому я страждаю?». Він уже свідомий того, що зумів пройти випробування і через горнило страждань вийшов чистим «як золото».

Маємо розуміти, що страждання є невід'ємною частиною нашого буття, адже таким є задум Бога. В людському житті страждання надає нам нові можливості, допомагає виправитися, укріпити нашу віру і цим проповідувати Бога. Страждання є лише тимчасовим явищем, адже в майбутньому, в вічності, ми зможемо осягнути істинну ціну того, що колись переживали.

Книга є особливо актуальною у наш час, час масових страждань, час війни, збройної агресії. Зараз виникає багато матеріальних і фізичних втрат, але це лише тимчасове явище. Проте українці ще багато років нестимуть тягар психологічної травми, посттравматичного синдрому, спровокованих війною. Тому та довіра до Бога, якої вчить нас книга, допомагатиме зцілювати людські душі, відновлювати надію, вчитиме продовжувати любити життя.

Список джерел та літератури

1. Барщевський Тарас, *Вступ до біблійних наук*, Львів: Свічадо 2013
2. *Біблія. Фрагменти на всі випадки життя*, Львів: видавництво Святого Павла 2020
3. *Блаженніший Любомир. Думки у спадок*, 2-ге вид. / упоряд. Ольга Гнатишин, Львів: Свічадо 2018
4. Будаї ієрм. Йосиф, ЧСВВ, *Хто нас бичує, той нас лікує. Шляхи осягнення смирення*, Жовква, Місіонер 2019
5. Герман Джудіт, *Психологічна травма та шлях до видужання: наслідки насильства – від знущань у сім'ї до політичного терору*/ перекл. Оксана Лизак, Оксана Наконечна, Олександр Шлапак, Львів: Видавництво Старого Лева 2023
6. Грей Тім, Кевінс Джеф, *Ходити з Богом. Стежками Святого Письма*/ перекл. з англ. Оксана Мельник, Львів: Свічадо 2015
7. Джирланда Антонію, *Ключ до Біблії. Старий Завіт* / перекл. Наталія Реутська та ін., Львів: Свічадо 2018
8. Келер Вернер, *А Біблія таки права* /перекл. Назарій Заторський, Львів: Свічадо 2009
9. Кемпійський Тома, *Наслідування Христа*, 5-те вид. /перекл. Йосиф Боцян, Львів: Свічадо 2015
10. Книга *Іова* / перекл. Іван Хоменко. Укладання і коментарі В. Романенка, укр.перекл. коментарів С. Йосипенка , Київ: Богуславкнига 2014

11. Метью Генри, *Толкование книг Ветхого Завета. Четвертая Книга Царств, Первая Паралипоменон, Вторая Паралипоменон, Ездра, Неемия, Есфирь, Иов*//Толкование Книги Иова, б.м.: б.в. 2011
12. *Новая Женевская учебная Библия. Синодальный перевод, 3-тє вид.* /заг.ред. англ. видання Р.К. Спраул, заг. ред. рос.видання В. А. Цорн, перекл. А. П. Александров та ін., ред. Є. В. Алікова та ін., б.м.: Свет на Востоке 2012
13. Райт Том, *Бог і пандемія. Християнські роздуми про коронавірус та його наслідки*, Львів: Свічадо 2021
14. Рідаут Самуель, *Книга Йова. Коментар*/ Перекл. з рос. Оксани Матвеевої, Рівне: Християнська місія «Живе слово» 2016.
15. Рись Гжегош, *Сила слова*, Львів: Свічадо 2022
16. Свідеркувна Анна, *Розмови про Біблію. Старий Завіт* /перекл.Тарас Різун, Львів: Свічадо 2014
17. *Святе Письмо Старого та Нового Завіту. Повний переклад, здійснений за оригінальними єврейськими, араміїськими та грецькими текстами* /перекл. о. Іван Хоменко, Рим- Львів: Місіонер- Свічадо 2018
18. Синод Єпископів УГКЦ, *Катехизм УГКЦ « Христос- наша Пасха»*, Львів: Свічадо 2011
19. Патріарша катехитична комісія УГКЦ – Катехитично-педагогічний інститут УКУ, *Катехитика і християнська педагогіка. Досвід та перспективи*. Матеріали конференції, Львів: Колесо 2020
20. Патріарша катехитична комісія УГКЦ – Катехитично – педагогічний інститут УКУ, *Міжнародний Біблійний коментар. Католицький та екуменічний коментар на XXI століття. Том 3. Повчальні та пророчі книги.*/ Відпов. ред. оригін. видання Вільям Р. Фармер, співред. Шон Макевені, Армандо Леворатті, Девід Л. Дунган, відпов. ред. укр. видання Тарас Шманько // Роланд І. Мерфі *Книга Іова*, Львів: Свічадо 2018

21. Слободян Соломія, Ковальчук Олена, *Господь зцілює рани*, Львів: Катехитична комісія КГВА УГКЦ
22. «Проповідь Блаженнішого Святослава у Хрестопоклонну неділю 19 березня 2023»// сайт: ugcc.donetsk.ua <
<https://www.ugcc.donetsk.ua/propovid-blazhennishogo-svjatoslava-u-hrestopoklonnu-nedilju/> (дата звернення: 24.10. 2023)
23. «Різдвяне послання Блаженнішого Святослава на Різдво 2022 року» // сайт: sde.org.ua 02 січня 2022, < <http://sde.org.ua/component/k2/item/4735-rizdvyane-poslannya-blajennishogo-svyatoslava-2022.html> >, (дата звернення: 21.10.2023)
24. Фуркало Вікторія, «Релігійно – філософські інтерпретації образу Йова»// Житомирський державний університет, 2012, <
<https://eprints.zu.edu.ua>.> (дата звернення:21.11.2023)
25. Честертон Гілберт Кіт, *Книга Іова* //сайт:biblebooks.com.ua <
<https://biblebooks.com.ua/blog/kniga-iova> > (дата звернення 10. 11.2023)
26. Храбатин Віталій, « Іов та Слуга Ягве: як вірити в Бога, якщо страждання незаслужені?» //Verbum [онлайн видання] 6 березня 2019, <
<https://www.verbum.com.ua/03/2019/blok-od-job/job-and-the-servant-of-jahweh/amp/> >, (дата звернення:07.11.2023)